

בבית המשפט העליון

רע"א 8745/11

לפני: כבוד השופט י' דנציגר
 כבוד השופט י' עמית
 כבוד השופט א' שהם

המבקשים: 1. איריס מימון
 2. יוסף הראל

נגד

המשיבה: הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה, מיום 23.10.2011, בע"י 10-11-56506-18733-10-12, [פורסם בנבו] שניתן על ידי כב' השופטים י' גריל – סג"י; ע' גרשון; י' וילנר

תאריך הישיבה: ה' בשבט התשע"ג (16.1.2013)

בשם המבקשים: עו"ד דורון עצמון; עו"ד דוד ידיד

בשם המשיבה: עו"ד אפרת ברנר (הורביץ); עו"ד יואב שחם

ספרות:

חמי בן-נן, טל חבקיין, הערעור האזרחי (מהדורה 3, 2012)

מיני-רציו:

* המבקשים, אח ואחות ילידי טריפולי, הגישו בשנת 2001 תביעה לקבלת תגמולים לפי חוק נכי רדיפות הנאצים. התביעה נדחתה בשנת 2002. רק בשנת 2010 הגישו עררים על החלטה זו. ביהמ"ש העליון קבע ברוב דעות כי המבקשים היו רשאים להסתמך על האמור בעניין ברנס כטעם להשתהותם בהגשת העררים, ולהגישם רק משניתנה ההחלטה בעניין טייר. משום כך, לא ניתן לקבוע כי המבקשים "ישנו על זכויותיהם". אף לא נמצאו טעמים אחרים בגינם ראוי לקבל את טענת השיהוי שבפי המשיבה; על כן, לא היה מקום לדחות את מועד זכאות המבקשים לתגמולים, מהיום הראשון לחודש בו הוגשו תביעותיהם ועד ליום 1.4.2007.

* תגמולים – נכי רדיפות הנאצים – מועד הזכאות לתגמולים

* התיישנות – שיהוי – שלילתו

המבקשים, אח ואחות ילידי טריפולי, הגישו בשנת 2001 תביעה לקבלת תגמולים לפי חוק נכי רדיפות הנאצים. התביעה נדחתה. ועדת העררים דחתה ערר שהגישו המבקשים, אך קבעה כי לנוכח ההחלטה המנהלית של המשיבה [במסגרתה נאמר כי יהודי ששהה בלוב בתקופה הרלוונטית ונמלט ממקום מגוריו, יזכה לקבלת תגמולים, רטרואקטיבית החל מחודש אפריל 2010, ומבלי שיידרש להוכיח את קיומה של "הלכת הפחד"], יהיו המבקשים זכאים לקבלת תגמול חודשי ע"פ החוק החל מחודש אפריל 2010. המבקשים ערערו על ההחלטה לביהמ"ש המחוזי, בטענה כי הם זכאים לקבלת תגמולים החל מיום הגשת תביעתם לקבלת התגמול, לאור ההחלטה שניתנה בעניין טייר. ביהמ"ש קבע כי עלה בידי המבקשים להוכיח את עילת הנרדפות וכי יש לקבל את ערעוריהם. יחד עם זאת ביקש ביהמ"ש ליתן משקל לעובדה כי המבקשים השתהו במשך 9 שנים מאז שהגישו את תביעותיהם למשיבה ועד להגשת העררים לוועדת העררים. לפיכך קבע כי המבקשים יהיו זכאים לקבלת התגמולים החל מיום 1.4.2007 ולא מיום הגשת התביעה. מכאן בקשת רשות הערעור.

ביהמ"ש העליון דן בבקשה כבערעור, וקיבל את הערעור ברוב דיעות השופטים א' שוהם וי' דנציגר וכנגד דעתו החולקת של השופט י' עמית:

השופט א' שהם –

הבקשה מעוררת שאלה בעלת חשיבות ציבורית, החורגת מעניינם הפרטי של הצדדים, ומצדיקה דיון שיפוטי נוסף במסגרת הליך זה. ראשית, בימ"ש זה טרם הכריע, באורח חד משמעי, בשאלה העולה מהבקשה, היינו: האם לאור ההחלטה שניתנה בעניין ברנס, ובהמשך לנוכח האמור בעניין טייר, ניתן לטעון כי המבקשים – וניצולי שואה אחרים באותן נסיבות – השתהו בהגשת ערריהם לוועדת העררים. מענה חיובי לשאלה זו יעורר שאלה נוספת, והיא: האם ראוי כי השיהוי בהגשת הערר ישליך על קביעת מועד הזכאות לתגמולים של בני אותה קבוצה. שנית, הבקשה נוגעת לכלל יהודי לוב שנמלטו מן הערים בתקופת השואה, אשר מיאנו להסתפק בהחלטה המנהלית מטעם המשיבה, והוכיחו את זכאותם לתגמולים בהתאם להלכת הפחד. מי מחברי הקבוצה האמורה אשר השתהה בהגשת הערר, עשוי לקבל את התגמולים מכוח החוק במועד המאוחר למועד הגשת תביעתו, וזאת אף אם השתהות זו נבעה מקביעות ועדת העררים בעניין ברנס. על כן, ההכרעה בבקשת רשות הערעור עשויה להשפיע גם על זכויותיהם של חברי קבוצה זו, שעניינם תלוי ועומד.

החוק קובע כי ערר על החלטת המשיבה יוגש תוך 30 ימים מיום שהגיעה אל העורר ההודעה על ההחלטה, כאשר ועדת העררים רשאית להאריך את מועד הגשת הערר לתקופה נוספת של 14 יום. אין מחלוקת כי המשיבה נמנעה במשך שנים רבות מלשלוח הודעות אודות החלטותיה, בדואר רשום, כדרישת החוק. כך נהגה גם במקרה דנן. ביהמ"ש המחוזי קבע כי יש לראות את המבקשים כמי שלא קיבלו את החלטות המשיבה, ומשכך טרם החל מרוץ הזמן להגשת העררים עליהן. הוא הוסיף, כי אין ראייה לכך שהמבקשים ידעו בפועל על דחיית תביעותיהם עוד בשנת 2002. באשר למועד תחילת זכאות המבקשים, לאחר שביהמ"ש המחוזי הכיר בתחולת הלכת הפחד בעניינם, הובהר כי על אף שהמבקשים זכאים לכאורה לתגמולים ממועד הגשת תביעותיהם, הרי שלאור פסק הדין בעניין אינסלר, יש ליתן משקל לשיהוי שחל בהגשת העררים, ולקצר את תקופת הזכאות כך שזו תחל ביום 1.4.2007. ברם, לא היה מקום להקיש לענייננו מפסק הדין בעניין אינסלר, ולקבוע לאורו כי המבקשים השתהו בהגשת העררים. אופן הסקת מסקנותיו של ביהמ"ש המחוזי מעניין אינסלר ויישומן על הנסיבות שלפניו, תוך התעלמות מההחלטה בעניין ברנס, מהווה טעם ראוי להתערבות בפסק דינו של בימ"ש קמא.

במשפט האזרחי תוגבל זכות הגישה לערכאות רק בתום תקופת ההתיישנות הסטטוטורית, כאשר השימוש בטענת השיהוי, כטעם לדחיית תביעה שהוגשה בתוך התקופה האמורה, הינו חריג ביותר.

יודגש, כי קבלת טענת השיהוי בעניינם של ניצולי השואה מביאה לתוצאות מרוככות יותר, שכן זו אינה מובילה לדחיית העררים על הסף, אלא לקיצור תקופת הזכאות לקבלת התגמולים. על נתבע המבקש להעלות טענת שיהוי, להוכיח כי התובע השתהה בהגשת תביעתו, עד כי יש לראותו כמי שוויתר על זכות התביעה העומדת לו, או כי בחלוף הזמן שינה הנתבע את מצבו לרעה. יש שהוסיפו תנאי שלישי, המאפשר להכיר בטענת השיהוי אם מקורה בחוסר תום ליבו של התובע. התנאים השני והשלישי שלובים זה בזה.

ועדת העררים בעניין ברנס הבהירה היטב, כי נכון למועד בו ניתנה החלטתה, בשנת 2004, לא יהיה טעם בהגשת ערר על החלטות המשיבה לדחות תביעות לתגמולים שהוגשו ע"י ניצולי שואה יוצאי לוב, כשיסוד תביעות אלה הוא בהלכת הפחד. זאת משום הקביעה כי ככלל, הלכת הפחד אינה חלה על אותם ניצולים. יחד עם זאת קבעה הועדה, כי מי שבקשתו לתגמולים נדחתה משום העדר תחולה של הלכת הפחד, יוכל לשוב ולפנות למשיבה אם וכאשר החלטתה העקרונית של הועדה תשונה בערכאת הערעור, מבלי שיחסמו בטענה שלא הגישו ערר על החלטת הדחייה הראשונה. נכונה היא טענת המשיבה, כי הועדה לא שללה את האפשרות כי עורר פלוני יצליח להוכיח באופן פרטני כי חלה בעניינו הלכת הפחד. אולם ההלכה העיקרית שיצאה מלפני הועדה (ונתמכה גם בקביעות הועדה בעניין גולי) היא שככלל, ניצולי השואה שנמלטו מערי לוב אינם יכולים, לעת עתה, לזכות בתגמולים מכוח החוק על בסיס הלכת הפחד. לאור זאת, יש ממש בטענת המבקשים לפיה סברו כי יש להמתין עם הגשת העררים עד לשינוי אפשרי של העמדה המשפטית בעניין זכאותם.

המשיבה טענה כי המבקשים אינם רשאים לסמוך ידם על ההחלטה בעניין ברנס, שכן ועדת העררים בעניין ברנס רק ביקשה לשמור על זכות העוררים לשוב ולפנות אל המשיבה בתביעה חדשה, ככל שתשונה ההלכה המשפטית ביחס לתחולת הלכת הפחד, ולא התכוונה להעניק להם זכות להגיש ערר בחלוף שנים רבות. בטענה זו מבקשת המשיבה לפרש את ההחלטה בעניין ברנס כמכוונת לאפשרות הגשת תביעה חדשה לתגמולים על יסוד ראיות חדשות, כאמור בס' 18 לחוק. אולם, ס' 18 אינו נזכר כלל בהחלטת ועדת העררים בעניין ברנס, וממילא עניין טייר, שפסק הלכה חדשה בעניין הניצולים, אינו מהווה ראיה חדשה מצדיקה פנייה נוספת למשיבה לפי ס' 18. יצוין כי בעניין זנזורי פורשה ההחלטה בעניין ברנס כמאפשרת הגשת ערר על החלטת המשיבה לדחות את התביעה לתגמולים, ולא כמצדיקה פנייה חוזרת למשיבה.

עוד סברה המשיבה כי עניין ברנס אינו מסייע לעמדת המבקשים, שכן ממילא אין לוועדת העררים סמכות להאריך את מועד הגשת הערר מעבר ל- 14 ימים, כאמור בסעיף 17(א) לחוק. על כן, כך נטען, אין ההחלטה בעניין ברנס יכולה להצדיק הגשת עררים בחלוף כשמונה שנים ממועד דחיית התביעות. המשיבה פירשה נכונה את האמור בסעיף 17(א) לחוק, ואולם, גם היא אישרה בטיעוניה כי לוועדה מוקנית סמכות טבועה להאריך את המועד להגשת ערר לתקופות ארוכות יותר מאלו שנקבעו בחוק, כאמור בעניין דרייזן, הגם שיש להפעיל סמכות זו במשורה ובמקרים חריגים. הנסיבות המתוארות בהחלטה בעניין ברנס ובהמשך בהחלטה בעניין טייר, מצדיקות שימוש בסמכות זו.

עוד יש ליתן את הדעת לקביעה העובדתית של ביהמ"ש המחוזי, לפיה המשיבה לא שלחה את ההחלטות על דחיית התביעות בדואר רשום, כמתחייב בחוק. התנהלות כזו מצדיקה דיון בערר שהוגש מטעם ניצול השואה, אף בחלוף המועד הנקוב בחוק, מבלי שזה ידחה על הסף בטענת שיהוי. המשיבה ביקשה לכרסם בתוקפה של פסיקה זו, בהדגישה כי האמור בה סויג בפסק הדין בעניין זנזורי. בפסק דין בעניין זנזורי נקבע כי "כלל הידיעה" עשוי לגבור על "כלל ההמצאה", ולהביא לקיצור תקופת הזכאות. ואולם, פסק הדין בעניין זנזורי מבהיר כי צמצום תקופת הזכאות ייעשה רק בנסיבות בהן יש להניח כי העוררים ידעו על דבר ההחלטה לדחות את תביעותיהם, וישבו בחיבוך ידיים. בעניינו קבע ביהמ"ש

המחוזי כי אין לסברת המשיבה, לפיה המבקשים ידעו על דחיית תביעותיהם, כל ראייה, ולא נמצא טעם להתערב בממצא זה.

יתר על כן, הדיון בשאלת סמכותה של ועדת העררים בעניין ברנס, להתיר שמיעת עררים אשר יוגשו זמן רב לאחר מועד דחיית התביעות לתגמולים, אינו ממין העניין, שעה שביהמ"ש העליון השתכנע כי המבקשים הסתמכו על דבריה המפורשים של הועדה באותה סוגיה. ודוק: אין לקבל את טענת המשיבה, כי מאחר שהחלטה בעניין ברנס ניתנה כשנתיים לאחר דחיית תביעות המבקשים, לא ייתכן כי הללו הסתמכו עליה עת החליטו להשהות את הגשת ערריהם. יש לזכור, כי החלטות המשיבה לא נשלחו אל המבקשים כדין, ולפיכך ניתן לקבל את עמדת המבקשים כי הם לא טרחו לברר מה עליה בגורל תביעותיהם בשנתיים הראשונות, ולאחר שניתנה ההחלטה בעניין ברנס הם כבר הבינו כי אין בכך כל טעם.

המשיבה טענה כי ההחלטה בעניין טייר אינה מהווה שינוי עקרוני של ההלכה שנקבעה בעניין ברנס, ומשום כך, אין המבקשים יכולים להצדיק את האיתור בהגשת העררים על יסוד שינוי ההלכה בעניינם. ברם כזכור, בעניין ברנס נקבע כי לעוררים, ולניצולים אחרים באותן נסיבות, שמורה הזכות להגיש עררים במידה שההחלטה העקרונית בנוגע לתחולת הלכת הפחד תשתנה בערכאת הערעור. לא ניתן לחלוק על העובדה כי שינוי זה התממש במסגרת ההחלטה בעניין טייר, אשר הכירה, לראשונה, באפשרות העקרונית להחיל את הלכת הפחד על ניצולי השואה מלוב. העובדה כי בשתי ההחלטות נקבע כי זכאותם של הניצולים לתגמולים תבחן באופן פרטני אינה מאיינת את אותו שינוי, וזאת בניגוד לעמדת המשיבה.

ואכן, צביונה החדשני של ההחלטה בעניין טייר הוכר במסגרת פסק הדין בעניין זנזורי, שקבע כי פסק הדין טייר שינה את מרכז הכובד בגישה שרווחה בפסיקה עד אותה עת, לפיה בריחת יהודי לוב היתה, ככלל, מפחד ההפצצות ולא מפחד הצורך הנאצי, ונקבע כי התרחיש לפיו בריחת יהודי לוב נבעה (לפחות חלקית) מפחד הגרמנים, הינו תרחיש סביר, ובנסיבות בהן פחד מהצורך הנאצי היווה מניע (ולו חלקי) לבריחה יש מקום להחלת הלכת הפחד והכרה בעילת נרדפות. דברים דומים נאמרו גם בע"ד 10-08-25231 גילי נ' הרשות המוסמכת ואף בפסק הדין בעניין מכלוף. יצוין כי יש צדק בטענת המבקשים, כי לא רק ניצולי השואה שמוצאם בלוב ראו בעניין טייר משום "תפנית היסטורית ודרמטית" בגישת ועדת העררים, כי אם גם המשיבה עצמה. מסקנה זו מתחייבת מן העובדה כי המשיבה פרסמה את החלטתה המנהלית בדבר ההכרה בזכאות של אותם ניצולים רק בעקבות ההחלטה בעניין טייר, אשר אף נזכרת בעקיפין בנוסח ההחלטה.

הנה כי כן, המסקנה המתבקשת היא כי המבקשים היו רשאים להסתמך על האמור בעניין ברנס כטעם להשתהותם בהגשת העררים, ולהגישם רק משניתנה ההחלטה בעניין טייר. משום כך, לא ניתן לקבוע כי המבקשים "ישנו על זכויותיהם", ולפיכך שגה ביהמ"ש המחוזי עת הורה על צמצום תקופת זכאותם לתגמולים, לנוכח ההשתהות, כביכול, בהגשת העררים. קביעה זו, חורגת מהוראת סעיף 2(1) לחוק נכי המלחמה בנאצים (ביטול הגבלת המועדים להגשת בקשה לתגמול) (הוראה מיוחדת), התש"ס-2000, ולפיה יש לשלם את התגמולים מתחילת החודש בו הוגשה התביעה לתגמולים.

העמדה בדבר המועד לחישוב זכאות המבקשים לתגמולים, שרירה וקיימת גם לנוכח פסיקתו של בימ"ש זה בעניין אינסלר, אשר זקף לחובת המבקשת את השתהותה בהגשת הערר. לא ניתן להתעלם מן העובדה כי פסק הדין בעניין אינסלר אינו עוסק בניצולת שואה ילידת לוב, ועל כן בימ"ש זה לא נדרש במסגרתו לנסיבות המיוחדות בגינן הוכרה זכאותם של ניצולים אלו לתגמולים מכוח הלכת הפחד. לעובדה זו ישנה חשיבות יתרה בנסיבות דנן. בימ"ש זה היה מוכן להניח בעניין אינסלר כי המבקשת לא קיבלה את החלטת המשיבה לדחות את תביעתה, ואולם, הוא קבע כי יש מקום לאשר את

קיצור תקופת הזכאות משום שהמבקשת לא ביקשה לברר מה עלה בגורל תביעתה במשך שנים רבות. לעומת זאת, בנסיבות דנן, הבהירו המבקשים כי הסיבה לכך שהם נמנעו מהגשת ערר מאז נדחתה תביעתם ועד למתן ההחלטה בעניין טייר, מקורה בקביעות הועדה בעניין ברנס. כחודשיים לאחר ההחלטה בעניין טייר הגיש המבקש את הערר, והמבקשת המתינה כחודשיים נוספים. האמור בעניין ברנס, וההחלטה בעניין טייר ממילא לא נבחנו בפסק הדין בעניין אינסלר, כמענה אפשרי לטענת השיהוי, ומשום כך, אין ניתן להקיש ממנו לסוגית השיהוי בענייננו.

הנסיבות במסגרתן הוכרה זכאות הניצולים שברחו מערי לוב לתגמולים מכוח החוק, אינן מאפשרות להעמיד את מועד זכאות המבקשים על אותו המועד שנקבע בעניין אינסלר, הוא מועד פרסום ההלכה החדשה מכוחה הוכרה זכאות המבקשת ד"ש. בימ"ש זה סבר בעניין אינסלר, כי בשם האיזון הראוי בין היקף הזכאים החדשים לתגמולים, מכוח הלכת הרשקו, לבין החשש מהטלת עומס כבד על הקופה הציבורית, יש להעמיד את מועד הזכאות של המבקשת על שנת 2005, הוא מועד פרסום הלכת גרנות. לכאורה, ניתן היה להעמיד גם את זכאות המבקשים בענייננו על מועד פרסום ההלכה החדשה מכוחה הוכרה זכאותם, הוא מועד מתן ההחלטה בעניין טייר, היינו בשנת 2010. ואולם, בעניינם של ניצולי השואה יוצאי לוב פורסמה החלטה מנהלית המזכה אותם בתגמולים, ללא צורך בניהול הליך משפטי, החל מהמועד בו ניתנה ההחלטה החדשנית בעניין טייר (2010). ברי, כי מי שבחר לנהל הליך משפטי וויתר על הזכות ליהנות מקבלת תגמולים חלקיים ע"פ ההחלטה המנהלית, ביקש לזכות בתגמולים ממועד מוקדם לשנת 2010, היינו, החל ממועד הגשת תביעתו. דומה כי גם ביהמ"ש המחוזי הבין כי למבקשים, שהוכיחו כי בעניינם חלה הלכת הפחד, יש זכות ליהנות מתגמולים עוד קודם לחדש אפריל 2010, ולכן הכיר בזכאותם החל ממועד מוקדם יותר. על כן, גם מועד הזכאות "המאוזן" שנקבע בעניין אינסלר אינו יכול ללמדנו דבר באשר למועד הזכאות הראוי למבקשים דכאן.

קביעותיו של השופט רובינשטיין בעניין ארלזוב, אליהן הפנו המבקשים במסגרת בקשתם, יכולות לשמש טעם עצמאי לקבלת עמדתם לפיה אין לייחס להם שיהוי בהגשת העררים, שעה שאלו הוגשו בעקבות שינוי ההלכה. אמנם, אין מדובר בענייננו בהלכה של בימ"ש זה, ועסקינן בהגשת עררים בשיהוי ולא בערעורים שהוגשו לביהמ"ש המחוזי. ואולם, ההחלטה בעניין טייר הינה החלטה חלוטה, שהמשיבה לא רק שבחרה שלא לערער עליה, אלא שאף החליטה להרחיבה במידת מה באמצעות ההחלטה המנהלית. ראוי אף להדרש לאמרת האגב של השופט א' רובינשטיין בעניין ארלזוב לעניין מועד הזכאות לקבלת התגמולים, ולפיה אם יתקבלו ערעורי המבקשים, בהתאם להלכה החדשה בעניינם, הללו "לא יזכו בפיצוי למפרע ממועד התרחש העוולות הקשות אלא ממועד הגשת התביעות (1998-2000), וגם בכך יש מעין איזון". דברים אלו מחזקים את המסקנה, כי מועד הגשת התביעה הוא המועד הראוי לתחילת תשלום התגמולים למבקשים, משום שמועד זה מאזן נכונה בין מועד התרחשות הנזק לבין העובדה כי התביעות לקבלת התגמולים מוגשות זמן ניכר לאחריו.

המסקנה כי אין להקיש מפסק הדין בעניין אינסלר לנידון דידן, חלה גם באשר לקביעות בימ"ש זה בעניין מכלוף, העוסק בניצולת שואה ילידת לוב. גם בעניין מכלוף לא שקלה ערכאת הערעור, ומכאן גם בימ"ש זה, את האמור בהחלטה בעניין ברנס לשם בחינת טענת השיהוי. לכן לא ניתן להקיש מההחלטה בעניין מכלוף לעניין ההחלטה הראויה בנסיבות המפורטות בבקשה דנא. ועוד, מירב השיקולים שמנה ביהמ"ש המחוזי, ושחלקם אוזכר בהחלטת בימ"ש זה, אינם מחייבים את המסקנה כי יש להעמיד בענייננו את מועד זכאות המבקשים על מועד המאוחר ליום הגשת תביעותיהם למשיבה. ראשית, לא ניתן לקבוע את מועד הזכאות לתגמולים על יסוד הקביעות בעניין אינסלר, כפי שסבר ביהמ"ש המחוזי בעניין מכלוף. שנית, לא ניתן להגדיר את ההלכה שנקבעה בעניין טייר כראיה חדשה, ומכאן שלא ניתן לראות בהגשת הערר על יסוד הלכה זו, משום הגשת תביעה חדשה לפי ס' 18 לחוק. אף העובדה, כי הן בעניין הרשקו והן בעניין אינסלר נקבע מועד הזכאות לשנת 2005, המאוזכרת בעניין

מכלוף, אינה מצדיקה קביעה נורמטיבית בדבר מועד הזכאות הראוי גם בענייננו. שני שיקולים אחרים עמדו שם כהצדקה לדחיית מועד הזכאות: האחד, נוגע לנסיבות המיוחדות של הערעור, והוא נעוץ בעובדה כי הזכאית לתגמולים איננה בין החיים, והשני, עניינו באיזון בין הרחבת מעגל הזכאים לבין הנטל המוטל בעקבותיו על הקופה הציבורית. שיקול אחרון זה הוא, כך נדמה, אבן הנגף העיקרי בפני קבלת הערעור דנא.

אולם, מאחר שהמשיבה לא התייחסה מפורשות להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור, אין ליתן משקל משמעותי לשיקול התקציבי לשם קביעת מועד זכאות המבקשים. יתר על כן, הלכה היא כי משום צבינו הסוציאלי של החוק והסוגיה הרגישה בה הוא עוסק, יש לפרשו באופן רחב מתוך ראיית טובת הקורבן, ובמגמה להקל עד כמה שאפשר על סבלו. בראי מטרה זו יש לבחון גם את שיקולי התקציב, העשויים להקשות על קבלת עמדת המבקשים. בעניין גרנות כתב השופט חשין כי חוק המטיל חובה מהותית על המדינה – חובה המתבטאת בחובה לשלם כסף לפלוני, חובה המוגדרת מבחינת היקפה וכמותה – חייבת המדינה לקיים את החובה במלואה ולא תישמע מפיה טענה כי טעמי תקציב מונעים אותה מעמוד בנטל. ראו גם דברי השופט ברנזון בעניין קלמן, לפיהם אין להיתפס למחשבה שהשמירה על כספי המדינה תיהפך למטרה בפני עצמה. תפקיד המשיבה הוא לבצע את החוק כהלכתו, אך מתוך גישה ליברלית ונדיבה להגשים את המטרה לשמה היא קיימת, היינו לזכות עד כמה שאפשר את נכי רדיפות הנאצים בזכויות המהותיות שהחוק מקנה להם.

לא הוכח כי המבקשים ויתרו על זכותם להגיש ערר על החלטות המשיבה, ומשום כך לא חל שיהוי בפנייתם לועדת העררים. אף לא נמצאו טעמים אחרים בגינם ראוי לקבל את טענת השיהוי שבפי המשיבה. כך, המשיבה לא שינתה את מצבה לרעה בשל הימנעות המבקשים מלהגיש ערר עד למתן ההחלטה בעניין טייר. ראשית, המשיבה לא טענה מפורשות כי הסתמכה על המצב המשפטי עובר למתן ההחלטה טייר, ומשום כך לא הקצתה משאבים לתשלום תגמולים ליהודי לוב, שכעת אין ביכולתה לשלם. שנית, ומאחר שאף המשיבה הייתה מודעת לקביעות הועדה בעניין ברנס, הרי שהיא יכלה לצפות את האפשרות כי ההלכה תשתנה בעתיד, באופן שיחייבה לשלם תגמולים לקבוצת ניצולים זו. זאת ועוד, ניכר כי לאחר שניתנה ההחלטה בעניין טייר, נדרשה המשיבה למשמעות התקציבית הנעוצה באפשרות כי תאלץ לשלם תגמולים לכלל יוצאי לוב שפתחו בהליך משפטי להכרה בזכאותם החל ממועד הגשת תביעותיהם. ניתן להניח כי גם מהטעם התקציבי החליטה המשיבה על פרסום ההחלטה המנהלית. אם כן, המשיבה אינה יכולה להישמע בטענה כי לא כלכלה את צעדיה בהתאם לאפשרות כי תידרש לשלם, ולו לחלק מניצולי השואה יוצאי לוב, תגמולים מיום הגשת תביעותיהם.

משקבע ביהמ"ש המחוזי כי המבקשים לא ידעו על דחיית תביעותיהם, ומשהשתכנע השופט שהם כי הללו השתהו בהגשת העררים רק משום האמור בעניין ברנס, לא ניתן לייחס למי מהם חוסר תום לב בהגשת הערר המאוחר, כמו גם בדרישתו לקבלת התגמולים ממועד הגשת התביעה למשיבה. עוד יש להוסיף, כי לאחר הגשת תביעתה לתגמולים קיבלה המבקשת מכתב מהמשיבה המודיע לה כי אם תמצא זכאית לתגמול, יהא יום קבלת מסמכי תביעתה, שהינו למעשה יום הגשת התביעה, המועד הקובע לתחילת תשלום התגמולים. ערכאת הערעור הניחה כי מכתב דומה נשלח אף למבקש עצמו. עובדות אלו מחזקות את המסקנה, כי המבקשים הם שהסתמכו על התנהלות המשיבה בכל הנוגע למועד זכאותם לתגמולים, ככל שעריהם יתקבלו, וניסיון המשיבה להתנער מהתחייבותה זו, עשוי להעיד על חוסר תום לב מצידה.

לאור האמור, לא חל שיהוי במובנו המשפטי בהגשת העררים מטעם המבקשים, ועל כן לא היה מקום לדחות את מועד זכאותם של המבקשים לתגמולים, מהיום הראשון לחודש בו הוגשו תביעותיהם, עד ליום 1.4.2007.

השופט י' עמית –

במישור העקרוני, המסקנה אליה הגיע השופט שהם היא לכאורה מחויבת המציאות. בפני יוצא לוב עומדים כיום שני מסלולים – מי שבחר במסלול המנהלי זכאי לתגמולים רטרואקטיבית מחודש אפריל 2010. מי שבחר במסלול של תביעה פרטנית ותביעתו נתקבלה, זכאי לתגמולים רטרואקטיבית החל מיום הגשת תביעתו, בכפוף לטענת שיהוי.

אלא שבמקרה הנדון ועדת הערר מצאה כי במישור העובדתי אין לקבל את גרסת המבקשים. מכאן, שהיה על ועדת הערר לדחות את תביעת המבקשים לחלוטין, כאשר המבקשים לא היו זכאים לחזור למסלול המנהלי לאחר שניהלו תביעתם עד תום. לפני משורת הדין, הלכה ועדת הערר לקראת המבקשים, וקבעה כי יש להחיל עליהם את המסלול המנהלי, למרות שמסלול זה נועד, לצרכי פשרה, אך ורק למי שאינו ממשיך בהליך המשפטי.

ניכר מפסק דינו של ביהמ"ש המחוזי כי שיקולים סוציאליים הנחו אותו בדרכו. מחד גיסא, ביהמ"ש התערב באופן חריג בקביעות העובדתיות של ועדת הערר, ומאידך גיסא, מצא לאזן את התוצאה אליה הגיע בהגבלת תקופת הזכאות הרטרואקטיבית. התערבות ברכיב השני של פסק הדין, מערערת את האיזון אליו הגיע ביהמ"ש המחוזי, בניגוד לכוונה הנחזית של פסק הדין. ענייננו אפוא במקרה פרטני, שאין מקום להתערב בו ע"י נטילת אחד מרכיביו.

קיים תהליך זוחל של הרחבה שעשו בתי המשפט והמדינה לקראת יוצאי לוב. זאת נוכח הרצון הטבעי לפרש בליברליות וברוח לב חוק סוציאלי, בעיקר כזה העוסק בניצולי שואה. פסק דינו של השופט שהם מביא אותנו צעד נוסף קדימה, צעד שעלול לערער את האיזון העדין שמצאו ועדות הערר ובתי המשפט, בין הרצון להכיר בעולי לוב כנרדפים לבין הכבוד יתר על הקופה הציבורית.

הכרה בזכאות ממועד הגשת התביעה עשויה להביא להקשתת הקריטריונים ובכך עלולה לגרום לתובע שבחר במסלול הפרטני לצאת קרח מכל הצדדים. התוצאה אליה הגיע השופט שהם מביאה לתוצאה בינארית של "הכל או לא כלום" – קבלת התביעה רטרואקטיבית מיום הגשתה או דחייתה לחלוטין, שאז התובע לא יהיה זכאי גם לתגמולים במישור המנהלי. עדיף להותיר את מלאכת האיזון לוועדות הערר ולבתי המשפט הדנים בערעורים עליהם, ע"פ כל מקרה ומקרה.

למרות שהשופט עמית אינו חולק על השופט שהם כי ניתן לאבחן את הלכת אינסלר לענייננו, הרי שבמישור העקרוני ניתן להסיק ממנה על הצורך לאזן בין הרחבת הזכאות במישור האופקי של עלות הזכאות, לבין צמצום הזכאות במישור האנכי של מועד הזכאות.

השופט י' דנציגר –

באשר לאפשרות שתוצאת קבלת הערעור דגן תהיה הקשתת של הקריטריונים מצד ועדות הערר באופן שיסב נזק לתובעים שבחרו במסלול הפרטני – השופט דנציגר אינו סבור כי ההכרעה דגא צריך שתושפע מהתנהלות אפשרית עתידית של ועדות אלה, מה גם שהחלטותיהן תהיינה נתונות לביקורת שיפוטית. כאשר להכבדה האפשרית העתידית על הקופה הציבורית – המשיבה לא מצאה לנכון להתייחס להשלכות התקציביות העשויות להילוות להחלטה לקבל את הערעור. אף כשקיבלה הזדמנות לעשות כן, בחרה המשיבה שלא להגיב לנתונים שצורפו ע"י המבקשים ולא התייחסה מפורשות להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור. לפיכך, אין מקום ליתן משקל משמעותי לשיקול התקציבי, לשם קביעת מועד זכאותם של המבקשים. דברים אלו אף מתיישבים עם ההלכה שיצאה תחת ידו של בימ"ש זה בעניין גרנות.

כאשר נקבעת חבותה של המדינה לשלם כסף לזכאים אלו או אחרים, עליה לקיים את החובה כתבה כלשוניה, ואל לה לטעון כי טעמי תקציב מונעים ממנה או מקשים עליה לעמוד בנטל זה. מן הראוי

שבתי המשפט במדינת ישראל יעשו ככל שביכולתם על מנת להקל ולהיטיב עם מי שנפגעו בגופם, בבריאותם, בחירותם וברכושם במהלך מלחמת העולם השנייה ונרדפו ע"י הנאצים – בין בתוך גבולות הרייך השלישי ובין מחוצה להם, ומוטלת עלינו החובה לגלות גמישות במקרים המתאימים, ולפרש את החוק באופן רחב מתוך ראיית טובתו של הקורבן, ובפרט כאשר יש מקום לשיקול דעת שיפוטי. ברוח דברים אלו, אין מקום ליתן משקל של ממש להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור דנא.

פסק-דין

השופט א' שהם:

1. לפנינו בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופטים י' גריל - סג"נ, ע' גרשון ו-י' וילנר) בע"ו 10-11-56506 ובע"ו 10-12-18733, [פורסם בנבו] מיום 23.10.2011, בגדרו התקבלו באופן חלקי, ערעוריהם של המבקשים על החלטת ועדת העררים לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957 (להלן: ועדת העררים), שליד בית משפט השלום בחיפה (כב' השופט א' שדה), בו"ע 10-05-48914 ובו"ע 10-07-48349, [פורסם בנבו] מיום 2.11.2010.

הרקע הנודמטיבי להגשת הבקשה

2. בשנת 1952, נחתם "הסכם השילומים" בין מדינת ישראל לרפובליקה הפדראלית של גרמניה (הסכם בין מדינת ישראל ובין הרפובליקה הפדראלית של גרמניה, כתבי אמנה 3, 75 (נחתמה ביום 10.9.1952)), ובמסגרתו התחייבה גרמניה להעביר פיצוי כספי קולקטיבי, במשך 12 שנים, לטובת שיקומם של ניצולי השואה בארץ. תמורת התחייבות זו, ויתרה ישראל על זכותם של ניצולי השואה, אשר עלו לישראל עד לשנת 31.10.1953, לתבוע פיצויים מגרמניה, בגין נזקי הגוף שנגרמו להם (ראו, בהקשר זה, ניצן הלפרין "קצבאות נכים בגין רדיפה נאצית ותפיסת השואה בחברה הישראלית" מעשי משפט ה' 81, 85 (2013); בג"ץ 5263/94 הירשנזון נ' שר האוצר, פ"ד מט (5) 837 (1996)). לטיבו של הסכם זה התייחס בית המשפט בדנ"א 11196/03 גרנות נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז – 1957, פ"ד ס(3) 88, 93 (2005) (להלן: עניין גרנות):

"הסכמתה של גרמניה לשלם למדינת ישראל פיצוי כולל (בכסף ובסחורות) בעד הוצאות קליטתם של הפליטים היהודיים, והוא כנגד ויתורה של מדינת ישראל -

בכפיפות לחריגים מסוימים - על זכותם של אזרחיה לתבוע פיצויים מממשלת גרמניה. מדינת ישראל ויתרה בשם הניצולים - ללא קבלת הסכמתם המפורשת - על זכותם האישית לתבוע את גרמניה ולקבל ממנה פיצוי בשל האירועים הקשים שעברו עליהם והסבל שסבלו; נטלה את כספי הפיצויים שאותם ניצולים יכולים היו לתבוע מגרמניה; ובה-בעת קיבלה על עצמה חבות לדאוג לאותם ניצולי שואה שבאו למצוא מיקלט בתחומיה. הניצולים איבדו אפוא את זכות התביעה שלהם נגד גרמניה, ותחת זאת קנו זכות תביעה נגד מדינת ישראל - שנטלה על עצמה לפצות את ניצולי השואה שהשתקעו בתחומה" (ראו גם, רע"א 2150/08 יונגרייז נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (9.7.2008))

בעקבות הסכם השילומים, נחקק חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז - 1957 (להלן: החוק), המאפשר למי שלקו בנכות עקב רדיפות הנאצים לתבוע תגמולים מהמשיבה בגין נזקיהם, וזאת ככל שהנפגעים היו זכאים לקבלתם על פי הוראות הדין הגרמני, ואלמלא נחתם הסכם השילומים בין המדינות (ראו הגדרתו של "נכה" לפי סעיף 1(א) לחוק). סעיף 1(1) לחוק הפיצויים הפדראלי לקורבנות הרדיפות של הנאציזם-סוציאליסטים משנת 1956 (להלן: החוק הגרמני), כפי שתוקן בשנת 1965, קובע כי "נרדף" הינו "מי שסבל נזק בחייו, בגופו, בבריאותו, בחירותו, ברכושו, בהונו או בהתקדמותו המקצועית או הכלכלית, על ידי שננקטו נגדו אמצעי אלימות נאציזם סוציאליסטיים, אם מפאת התנגדותו לנאציזם ואם מחמת גזעו, דתו או השקפתו". "אמצעי אלימות נאציזם סוציאליסטיים" הוגדרו בסעיף 2(1) לחוק הגרמני כ"אמצעים שננקטו או מטעמם או בהסכמה למפרע של רשות רשמית או של נושא תפקיד - ברייך, באחת המדינות של הרייך, או בתאגיד, מוסד או קרן של המשפט הציבורי, או במפלגה הנאציזם-סוציאליסטית, או אחת מרשויותיה או סניפיה או ספחיה" (ראו, לענין זה, ע"א 51/73 קלמר נ' הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים פ"ד כט(1) 253 (1974)).

החוק הגרמני מבחין בין מי שנרדפו בתוך גבולות הרייך השלישי, וזכאים לפיצוי בשל "הגבלת חירותם", כאמור בסעיף 47 לחוק הנזכר, לבין מי שנרדפו במדינות שמחוץ לתחומי הרייך השלישי, אשר פעלו "בהשראה נאצית", ואלו יהיו זכאים לפיצוי בגין "שלילת חירותם", כמעוגן בסעיף 43 לחוק הגרמני (רע"א 954/99 הרשות המוסמכת על פי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז - 1957 נ' שטיינפלד פ"ד נה(1) 617, 620; רע"א 5512/09 הרשקו נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (24.11.2009)).

עוד יש ליתן את הדעת לסעיף 28 לחוק הגרמני, המקנה זכות פיצוי לנרדף שניזוק בגופו או בבריאותו, על-ידי "אמצעי אלימות נאצי-סוציאליסטי", ללא קשר למקום מגוריו. בהקשר זה, הוכרה בפסיקה הגרמנית "הלכת הפחד", לפיה נזק שמקורו בפחדו של הקורבן ממעשי אלימות של הפושע הנאצי, ולא רק נזק הנגרם ישירות מהאמצעי האלים בו נקט, יכול להוות בסיס להכרה בנפגע כ"נרדף". וזאת, אם הוכחו היסוד הסובייקטיבי של הפחד וכן הונחה תשתית ראייתית אובייקטיבית המבססת את סבירותו. הנסיבות בהן הוכרה "הלכת הפחד" כעילה לפיצוי כללו "נזקים שנגרמו עקב ניסיונות התאבדות מתוך פחד כאמור או עקב בריחה מאלימות או מחמת מתח מירבי וקיצוני" (רע"א 217/83 הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957 נ' שוהם פ"ד מ(1) 789, 797 (1986); וראו גם, רע"א 8052/11 עטאר נ' מדינת ישראל - הרשות לזכויות ניצולי השואה [פורסם בנבו] (2.8.2012) (להלן: עניין עטאר)).

זכאותם של יהודי לוב לתגמולים על פי החוק

3. המבקשים בענייננו הם יהודים יוצאי לוב. הנמנים על חברי קבוצה זו אינם יכולים לזכות בפיצוי מכוח סעיף 47 לחוק הגרמני, באשר לוב אינה מצויה בתחומי הרייך השלישי. יהודים אלו עשויים, לכאורה, לזכות בפיצוי בגין שלילת חירותם לפי סעיף 43 לחוק הגרמני, או מכוח סעיף 28 לחוק ו"הלכת הפחד". ואולם, ועדת העררים בו"ע 3571/02 ברנס נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (27.10.2004) (להלן: עניין ברנס), אשר דנה במאוחד ב-217 עררים, קבעה, כי יהודי לוב לא סבלו באופן גורף משלילת חירות, וכי, ככלל, בריחתם מן הערים לכפרי הסביבה אינה נכנסת לגדריה של "הלכת הפחד", שכן בריחה זו נבעה לרוב מאימת המלחמה ומההפצצות התכופות על מקומות היישוב. יחד עם זאת, קבעה ועדת העררים "כי אין לשלול את האפשרות כי מי מן היהודים נמלט במקרה ספציפי, בעיקר מפחד הגרמנים, בתנאים הנכנסים לגדרה של הלכת הפחד" (עניין ברנס, פסקה 11, וראו גם ו"ע 2755/02 גוילי נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (26.3.2003) (להלן: עניין גוילי)).

ראוי עוד לציין, כי ההחלטה בעניין ברנס היוותה המשך להחלטה בעניין גוילי, במסגרתה קבעה ועדת העררים, כי "הגורם המרכזי אשר גרם ליהודי לוב בכלל, וליהודי טריפולי בפרט, לנטוש את בתיהם ולנדוד בין כפרים שונים, בשדות ובמערות – היה החשש מן ההפצצות התכופות ולא חשש ממעשי אלימות של הכוחות הגרמנים ו/או מחשש להישלח למחנות השמדה. אשר על כן, ככלל, יש לומר כי אין תחולה להלכת הפחד בגין

המעבר לכפרים, לשדות ולמערות" (שם, פסקה 18-19). בעקבות החלטת ועדת העררים בעניין גוילי, נשלחה לעוררים הודעה המציעה להם למחוק את ערריהם, ובמקום שבו עורר מסויים לא הגיב לאותה "הצעה", נמחק עררו באופן אוטומטי. מהלך זה, אשר כונה "פורמט לוב" תואר בו"ע 09-11-23409 גוילי נ' משרד האוצר [פורסם בנבו] (18.7.2010), במילים אלו:

"בחודש אפריל 2003 הודע לעורר [...] כי מוצע לו לשקול מחיקת הערר לאור החלטה עקרונית של ועדת הערר באותה סוגיה וכן נאמר בהחלטה כי בהעדר תגובה - ימחק הערר ואכן כך נעשה בהעדר תגובה. החלטה זו, הידועה אצלנו כ'פורמט לוב' כשמה כן היא: פורמט שנשלח לכל העוררים שערריהם היו תלויים ועומדים, בכדי לידע אותם על המצב המשפטי נכון לאותה עת ולחסוך מהם את הדיון בערר שתוצאותיו היו צפויות. בדרך דומה נקטנו בסוגיות שונות, דוגמת גירוש בבולגריה וברומניה. הטעם להחלטה היה רצון למנוע דיוני סרק בתיקים רבים, תוך העמסה על המערכת והטרחת העוררים לחינם".

עוד יודגש, כי בעניין ברנס הנזכר לעיל, קבעה ועדת העררים כי "נראה, כי קיימים תיקים רבים נוספים של יהודי לוב שטרם הגישו ערר, או שעניינם טרם הוכרע ע"י המשיבה. ככל שתיקים אלה מתבססים על נרדפות מכח הלכת הפחד בשל הבריחה לכפרים ובכדי לייתר את הצורך בהגשת עררים שתוצאתם ברורה לאור החלטתנו, הרי פונים אשר ידחו ע"י המשיבה בשל הטענה לבריחה לכפרים, אינם חייבים להגיש ערר על החלטת הדחייה ואם וכאשר החלטתנו העקרונית תשונה בערכאת הערעור, יהיו רשאים אותם פונים לשוב ולפנות למשיבה מבלי שיחסמו בטענה שלא הגישו ערר על החלטת הדחייה הראשונה" (שם, סעיף 18).

על ההחלטה בעניין ברנס הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי (ע"א 03/1943 חסון נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (11.9.2006)), במסגרתו נדונו גם ערעורים על ההחלטות שניתנו בעניין גוילי וב-1 ע"ע 3188/02 חלג נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (9.6.2003). בית המשפט המחוזי דחה את הערעורים, בקובעו, כי אין עליו להכריע אם "הלכת הפחד" חלה בעניינם של המערערים, שכן ועדת העררים לא קיבלה את גרסאותיהם העובדתיות לעניין זה. במסגרת בקשת רשות ערעור לבית משפט זה (רע"א 8832/06 חסון נ' הרשות המוסמכת על-פי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (18.2.2008)) ולאחר שהמבקשים

טענו לקיומו של חומר ראייתי חדש, אשר לא עמד בפני ועדת העררים, הוחזר הדיון לוועדת העררים.

4. ועדת העררים שבה ועיינה בחומר הראיות, לרבות בראיות החדשות לכאורה, וקבעה בהחלטתה בו"ע 255/08 טייר נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכדי רדיפות הנאצים, פסקה 70 [פורסם בבנו] (7.4.2010) (להלן: עניין טייר), כי "ניתוח 'הלכת הפחד' [...] מחייב את המסקנה כי באותן נסיבות שבהן פחדו של הצורך הנאצי היווה מניע (ולו חלקי) לבריחה; או גרם ל'מתח מדבי וקיצוני' – יש מקום להחיל את 'הלכת הפחד'; ולהכיר בקיומן של עילת נרדפות לפי חוק הפיצויים הגרמני, ושל זכאות לתגמול לפי חוק נכי רדיפות הנאצים". טענת העוררים, כי יש להכיר באופן גורף בזכאותם של כל חברי הקבוצה לפיצוי לפי החוק, נדחתה, ונקבע כי "יש לקיים דיון פרטני בעניינו של כל אחד מן העוררים הללו, אשר סבור כי חלה לגביו 'הלכת הפחד', או עילת נרדפות פרטנית אחרת" (שם, פסקה 73).

בעקבות ההחלטה התקדימית שניתנה בעניין טייר, עליה לא ערערה המשיבה, ועקב ריבוי תביעות מטעם יהודי לוב בנושא זכאותם לתגמולים, התקבלה החלטה מנהלית מקיפה על ידי המשיבה, במסגרתה נאמר כי יהודי, ששהה בלוב בתקופה הרלוונטית, ונמלט ממקום מגוריו, יזכה לקבלת תגמולים מכוח החוק, וזאת רטרואקטיבית החל מחודש אפריל 2010, ומבלי שיידרש להוכיח באופן פרטני את קיומה של "הלכת הפחד" (להלן: ההחלטה המנהלית) (ראו "הודעה לעיתונות משותפת למשרדי ראש הממשלה והאוצר" מיום 14.9.2010 (להלן: הודעה לעיתונות), וכן עניין עטאר, פסקה 2).

הרקע העובדתי להגשת הבקשה

5. המבקשים הינם אח ואחות, אשר נולדו כטריפולי שבלוב. המבקש, יליד שנת 1936, הגיש למשיבה, בחודש יוני 2001, תביעה (המכונה בחוק "בקשה") לקבלת תגמול חודשי לפי החוק, במסגרתה טען, כי בשנת 1942, הוא נמלט מעיר הולדתו מאימת הנאצים. המבקשת, ילידת שנת 1934, הגישה למשיבה תביעה לקבלת תגמולים לפי החוק, בחודש יולי 2001. כיום 30.10.2002, הודיעה המשיבה במכתב למבקש כי

אין מתמלאים לגביו תנאי הנרדפות הקבועים בסעיף 1 לחוק, ועל כן תביעתו נדחית. מכתב דחייה בנוסח דומה נשלח למבקשת, ביום 22.12.2002.

המבקש והמבקשת ערערו על החלטות המשיבה, כחודשים מאי ויולי 2010 בהתאמה, בפני ועדת העררים, וזו ערכה דיון מאוחד בעניינם, ביום 1.11.2010.

החלטת ועדת העררים

6. ועדת העררים הבהירה בהחלטתה, כי אף שהמבקשים היו אמורים להעיד באופן דומה על החוויות שחוו בילדותם, הרי שבאופן מפתיע, עדויותיהם, לא היו כה דומות. עדותו של המבקש, כך ציינה הועדה, התמקדה בנושא ההפצצות הקשות שגרמו למשפחה לברוח ממקום אחד למשנהו, ורק כשהקשה עליו בא כוחו, הוא "נזכר" כי בריחתם נבעה מפחדם מהגרמנים. עדות המבקשת היתה "מגוונת יותר", אולם היא לא התייחסה בעדותה הראשית להפגזות ולהפצצות, שאוזכרו בעדות אחיה. לאור זאת, נקבע בהחלטת הועדה, כי המבקשים לא הוכיחו עילת נרדפות, המבוססת על "פירוט ברור של אירועים, נסיבות ועובדות". הועדה סברה, כי תיאור פחד סובייקטיבי מאימת הגרמנים, או תיאור כללי של מאורעות המלחמה, אינו מספק. כך גם "אין כל דלבנטיות להשלכות המלחמה כמו הפצצות, רעב, סגירת מוסדות חינוך, העדר תנאים סניטריים וכיוצ"ב". לאחר זאת, דחתה הועדה את העררים, אך קבעה, כי לנוכח ההחלטה המנהלית של המשיבה, יהיו המבקשים זכאים לקבלת תגמול חודשי על פי החוק, החל מחודש אפריל 2010.

המבקשים ערערו על החלטת ועדת העררים לבית המשפט המחוזי. לטענתם, הם זכאים לקבלת תגמולים לפי החוק למפרע, החל מיום הגשת תביעתם לקבלת התגמול, ולא מחודש אפריל 2010, וזאת לאור ההחלטה שניתנה בעניין טייר.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

7. בית המשפט המחוזי קבע בפסק דינו, כי גרסאותיהם הראשוניות של המבקשים, אשר באו לידי ביטוי בהצהרות שצרפו לתביעותיהם לקבלת התגמולים, מלמדות, כי בריחתם אל הכפרים מחוץ לטריפולי נבעה גם מחמת הפחד מפני הנוכחות הנאצית המאיימת, ולא רק עקב הפצצות בנות הברית. העובדה, כי פחדם של המבקשים לא היה

הסיבה הבלעדית לכריחתם, כך הבהיר בית המשפט, אינה מאיינת את עילת הנרדפות, מכוח הלכת הפחד. לדעת בית המשפט המחוזי, תוכנן של ההצהרות האמורות, אשר לא אוזכרו בהחלטת ועדת העררים, מתיישב עם עדותם של המבקשים כפניה, והעובדה, כי גרסאותיהם שונות זו מזו, אינה צריכה לעמוד להם לרועץ, בשים לב לכך שהמבקשים היו כבני 6 ו-8, במועד התרחשות האירועים. לפיכך, קבע בית המשפט, כי עלה בידי המבקשים להוכיח את עילת הנרדפות, בניגוד לקביעתה של ועדת העררים, וכי יש לקבל את ערעוריהם.

8. באשר למועד הקובע, לעניין תחילת הזכאות לקבלת התגמולים, הבהיר בית המשפט המחוזי, כי אין כל ראייה לכך שמכתבי המשיבה, אשר דחו את תביעותיהם של המבקשים, נשלחו אליהם בדואר רשום, כנדרש לפי החוק, ואין הוכחה, כי המבקשים ידעו על דבר החלטות הדחייה, בפועל. לאור זאת, נקבע, כי החלטות המשיבה לדחות את תביעות המבקשים לא הפכו לחלוטות, ומשנתקבלו ערעורי המבקשים כגין עילת הנרדפות, הרי שהם זכאים, לכאורה, לקבלת התגמולים ממועד הגשת תביעותיהם למשיבה. מסקנה זו, כך צויין, עולה גם ממכתבה של המשיבה אל המבקשת, מיום 20.09.2001, שבו נאמר כי אם היא תמצא זכאית לתגמול, מועד זכאותה יהיה מיום קבלת מסמכי התביעה, היינו מיום 29.07.2001. על אף האמור, ביקש בית המשפט ליתן משקל לעובדה, כי המבקשים השתהו במשך כתשע שנים, מאז שהגישו את תביעותיהם למשיבה, ועד להגשת העררים לוועדת העררים, מבלי שנתנו לכך כל הסבר. לאור זאת, ומכוח פסיקתו של בית משפט זה ברע"א 61/11 אינסלר נגד הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (11.8.2011) (להלן: עניין אינסלר), סבר בית המשפט המחוזי כי יש לאזן "באופן מידתי וסביר בין האינטרס הלגיטימי והראוי של הרחבת מעגל הזכאים של נפגעי רדיפות הנאצים לבין האינטרס הלגיטימי שלא לגרום להכבדה יתר על המידה על הקופה הציבורית". לפיכך, נקבע, כי המבקשים יהיו זכאים לקבלת התגמולים מכוח החוק, למפרע, החל מיום 1.4.2007.

ההחלטה בעניין הרשקו ופסק הדין בעניין אינסלר

9. לצורך הבנת טענות הצדדים, מן הראוי להדרש, בקצרה, לפסק הדין שניתן בעניין אינסלר. לשם כך, יש לרונן, קודם לכן, בהחלטת ועדת העררים בו"ע 1733/07 הרשקו נ' הרשות המוסמכת [פורסם בנבו] (12.5.2008) (להלן: עניין הרשקו). ועדת העררים בעניין הרשקו הכירה, לראשונה, בעוצר החלקי שהונהג בערים שונות כבולגריה וברומניה בתקופת השואה, כנסיבות העשויות לעלות, בתנאים מסויימים,

לכדי שלילת חירות, לפי סעיף 43 לחוק הגרמני, המזכה אותם בתגמולים על פי החוק. בין היתר, הסתמכה ועדת העררים על הפרשנות שניתנה למונח "שלילת חירות" בעניין גרנות. בהמשך, התוותה ועדת העררים את הכללים לקביעת מועד תחילת הזכאות, של אלו המבקשים לקבל תגמולים בהתאם לעילת העוצר, כדלקמן:

"באשר לתביעות שהוגשו עד כה, בהן טרם ניתנה החלטת המשיבה, או עררים תלויים ועומדים בפנינו (לרבות העררים הכלולים ברשימה המצורפת להחלטה עתה):
התגמול ישולם ממועד קבלת הלכת גרנות, אוקטובר 2005, או מיום הפניה הראשונה למשיבה בה עלתה טענת העוצר, על פי המאוחר בין השניים (כלומר: לא לפני יום 1.10.2005);

לגבי תביעות מחודשות של תובעים, שפנו בעבר כתביעות שכללו את טענת העוצר, נדחו על ידי המשיבה ואין בגינן ערר תלוי ועומד:
התגמול ישולם ממועד החלטתנו זו, מאי 2008;

לגבי תביעות חדשות, לרבות של תובעים אשר פנו למשיבה בעבר ולא העלו את טענת העוצר:
התגמול ישולם מיום הפניה החדשה" (שם, פסקה 35).

הכללים האמורים אומצו במסגרת הערעור לבית המשפט המחוזי (ע"א (ת"א) 1828/08 הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים נ' הרשקו [פורסם בנבו] (1.6.2009)), ולא עמדו במוקד בקשת רשות הערעור, אשר הוגשה לבית משפט זה (רע"א 5512/09 הרשקו נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (24.11.2009)).

10. בעניין אינטלר קבעה ועדת העררים, קביעה שאושרה בהמשך על-ידי בית המשפט המחוזי (ע"ו (ת"א) 10-02-28695 אינטלר נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (19.12.2010)), כי המבקשת, ניצולת שואה מרומניה, זכאית לקבל תגמולים, על פי החוק, בהתאם לקטגוריה הראשונה שנוסחה בעניין הרשקו, היינו החל ממועד פסק הדין בעניין גרנות, 1.10.2005, ובקשתה להכיר בזכאותה מיום הגשת תביעתה לקבלת התגמולים, בשנת 1999, נדחתה.

במסגרת הדיון בבקשת רשות הערעור לבית משפט זה, אושרו החלטות הערכאות הקודמות בעניינה של המבקשת. בית המשפט קבע כי, לאור הרחבת מעגל

הזכאים לתגמולים, במסגרת ההחלטה בעניין הרשקו, היה מקום להגביל את תקופת הזכאות, כפי שקבעה ועדת העררים שם, שכן "רטרוספקטיביות חלקית זו אכן מאזנת כראוי - ועמד על כך בית המשפט המחוזי - בין האינטרס הקיים להקיף קבוצות רבות ככל הניתן של נפגעי רדיפות הנאצים לבין האינטרס שהרחבת מעגל הזכאים, כאמור, ומתן אפשרות למי שלא הוכר בעבר לשוב ולתבוע, לא תכביד יתר על המידה על הקופה הציבורית".

הצדקה נוספת להכרה בזכאותה של המבקשת, רק משנת 2005 ואילך, ולא ממועד הגשת התביעה לתגמולים, נעוצה בשיהוי שחל בהגשת הערר על החלטת הדחייה של המשיבה, אשר ניתנה עוד בשנת 2000. המבקשת טענה, כי לא ידעה על החלטת המשיבה עד למועד בו פנתה אליה בשנית, במהלך שנת 2008, וביקשה לברר מה עלה בגורל תביעתה. בית משפט זה הבהיר בהחלטתו, כי גם אם תתקבל טענת המבקשת, לפיה היא לא ידעה על דחיית התביעה, לא ניתן להבין מדוע המתינה כתשע שנים מהגשת תביעתה עד שחידשה את פנייתה למשיבה, בעניין אותה תביעה. קל וחומר, כאשר בן משפחתה של המבקשת, שהינו עורך-דין במקצועו, ליווה את הטיפול בתביעתה. השתהות זו, כך נקבע, מהווה טעם נוסף לתשלום התגמולים באופן רטרוספקטיבי חלקי בלבד. בית המשפט ציין עוד, כי אלמלא השתהתה המבקשת, סביר להניח כי ההליכים בעניינה היו מסתיימים, טרם שהתקבלה החלטת ועדת העררים בעניין הרשקו. בנסיבות חלופיות אלו, היה על המבקשת לפנות בתביעה מחודשת למשיבה, בטענה כי היא זכאית לתגמולים לפי ההלכה שנקבעה בעניין הרשקו, אלא שאז היה נקבע מועד זכאותה, תוך שיוכה לקטגוריה השנייה שהוגדרה באותו עניין, החל מחודש מאי 2008.

הבקשה למתן רשות ערעור

11. במבוא לבקשה שלפנינו, טענו המבקשים כי פסק דינו של בית משפט קמא, הדוחה את מועד זכאותם לתגמולים, מהיום בו הוגשו תביעותיהם ועד ליום 1.4.2007, גורם להם, ולניצולי שואה הדומים בנסיבותיהם, נזק כלכלי קשה. עוד נטען, כי הקביעה בפסק דין זה, אינה עולה בקנה אחד עם החלטות אחרות של ועדת העררים, הקובעות כי הזכאות לתגמולים תחל ממועד הגשת התביעה. במצב דברים זה, כך נטען, עשוי פסק הדין להוביל להפלייתם של ניצולי שואה, אשר נסיבות חייהם זהות, אך זכאותם לקבלת תגמולים, תחל במועדים שונים. עוד קבלו המבקשים על כי המשיבה עושה שימוש בעילת השיהוי, בה הכיר בית המשפט המחוזי, על מנת לבקש את דחייתם

על הסף של עררים אחרים מטעם ניצולי השואה, וגם משום כך יש, לטעמם, מקום להתערב בפסיקתו.

המבקשים הדגישו בבקשתם, כי לא ידעו דבר על החלטות המשיבה לדחות את תביעותיהם, וכי ממילא, לאור קביעותיה של ועדת העררים בעניין ברנס, לא היה טעם בהגשת העררים, כמועד הסמוך להחלטות הדחייה. כפי שנקבע בעניין ברנס, הזכות להגשת ערר על החלטות המשיבה, לדחות את תביעותיהם, נשמרת להם עד למועד בו תשתנה עמדת ועדת העררים, ככל ששינוי זה יתרחש. ואכן, עם מתן ההחלטה בעניין טייר, אשר איפשרה להחיל את הלכת הפחד על ניצולי השואה מקרב יוצאי לוב, הגישו המבקשים את העררים על החלטות המשיבה, ועל כן, כך נטען, אין כל שיהוי בעניינם. המבקשים הוסיפו וטענו, כי המשיבה העלתה את טענת שיהוי, לראשונה, בפני ערכאת הערעור, ולא קודם לכן, ועל כן בית המשפט המחוזי כלל לא היה צריך להדרש לטענה זו. עוד צויין, כי המשיבה כבר הצהירה במכתבה אל המבקשת כי מועד קבלת התגמול יהיה ביום הגשת תביעתה, והמבקשת הסתמכה על האמור, וכי, ככלל, אין זה ראוי לעשות שימוש בדיני השיהוי, כאשר עסקינן בתביעות תגמולים של ניצולי שואה. המבקשים טענו בנוסף, כי למשיבה לא ייגרם כל נזק מדחיית טענת השיהוי שבפיה, שכן אף היא היתה מודעת לאמור בעניין ברנס, והמתינה להכרעה סופית של ועדת העררים, בעניין זכאותם של הניצולים מכוח הלכת הפחד.

המבקשים הוסיפו וטענו, כי עניינם שונה מהנסיבות שתוארו בפסק הדין בעניין אינסלר. זאת שכן, בעניין אינסלר הבהיר בית משפט זה כי ההלכה המשפטית החדשה שנקבעה בעניין הרשקו הרחיבה את מעגל הניצולים הזכאים לקבלת תגמולים מכוח החוק, ומשום כך יש צורך לאזן בין זכותה של קבוצת הזכאים החדשה, לבין שיקולים הנוגעים לתקציב המדינה, ולא לאפשר את קבלת התגמולים רטרואקטיבית, מיום הגשת התביעה. לטענת המבקשים, בנסיבות שלפנינו, "לא היה בעניין ניצולי השואה עולי לוב שום 'הרחבה פסיקתית' או שינוי הלכה", אשר היו עשויים להצדיק את דחיית מועד הזכאות של המבקשים. לדידם, בעניין טייר נעשתה בחינה מחודשת של התשתית ההיסטורית והעובדתית ששררה בלוב בתקופת השואה, ואין מדובר בהלכה משפטית חדשה בעניינה של קבוצה זו. עוד נטען, כי, ככלל, האיזון בין צרכי ניצולי השואה לבין "צרכי התקציב", נעשה במסגרת הוראת סעיף 2(1) לחוק נכי המלחמה בנאצים (ביטול הגבלת המועדים להגשת בקשה לתגמול) (הוראה מיוחדת), התש"ס-2000 (להלן: חוק ביטול הגבלת המועדים), הקובעת כי התגמולים ישולמו מתחילת החודש בו הוגשה

הבקשה לתגמול, ולא החל מחודש אפריל 1954, כקבוע בסעיף 4(ב) לחוק. בנסיבות אלו, טוענים המבקשים, כי בית המשפט המחוזי לא היה צריך לערוך "איזון" נוסף, בכל הנוגע למועד הזכאות לתגמולים, תוך הסתמכות על טענת השיהוי, אותה ייחס למבקשים. לדעת המבקשים, סוגית השיהוי בהגשת הערר, אשר היוותה טעם נוסף לדחיית מועד הזכאות, במסגרת פסק הדין בעניין אינסלר, באה לידי ביטוי באמרת אגב בלבד, ועל כן בית המשפט המחוזי, בנסיבות דכאן, לא יכול היה להאחז בכך, כעילה לדחיית מועד הזכאות של המבקשים. עוד נטען, כי בשונה מעניין אינסלר, המבקשים דנו, לא היו מיוצגים משפטית לאורך כל "תקופת השיהוי", המיוחסת להם.

תשובת המשיבה

12. לגישת המשיבה, יש לדחות את הבקשה לרשות ערעור, וזאת ממספר טעמים. ראשית, כך נטען, פסק דינו של בית המשפט המחוזי מהווה הכרעה פרטנית, אשר ניתנה על בסיס תשתית עובדתית ספציפית, ומשכך, אין הבקשה עומדת בתנאים המצדיקים מתן רשות ערעור לבית משפט זה. עוד צויין, כי, מאחר שהגשת ערעור על החלטת ועדת העררים לפי סעיף 17(ח) לחוק מוגבלת לסוגיה משפטית בלבד, הרי שהדבר נכון, מקל וחומר, לגבי הגשת בקשת רשות ערעור לבית משפט זה, כאשר הבקשה שלפנינו אינה מעוררת סוגיה כאמור.

שנית, ולגופם של דברים, נטען, כי פסק הדין מושא הבקשה, מיטיב עם המבקשים, וספק אם היה לו מקום, לאור העובדה כי החלטת ועדת העררים, אשר גם היא הקלה בסופו של דבר עם המבקשים, התבססה על הערכה בלתי אמצעית של מהימנות עדויות המבקשים, ולא היה כל מקום להתערב בה.

שלישית, המשיבה סברה כי לא נפלה כל שגגה בהחלטתו של בית משפט קמא ליתן משקל להשתהות המבקשים בהגשת העררים, השתהות אשר עמדה על כתשע שנים, ממועד הגשת תביעותיהם לתגמולים. לעניין זה, ביקשה המשיבה לדחות את טענת המבקשים כי מקור השיהוי נעוץ בקביעות ועדת העררים בעניין ברנט, ובהמשך אדרש, ביתר פירוט, לטענותיה של המשיבה בעניין זה.

לעמדת המשיבה, אין גם לקבל את טענות המבקשים בדבר אופן יישומם של דיני השיהוי בעניינם, ובאשר להשפעת פסק דינו של בית המשפט המחוזי על זכויותיהם של יתר ניצולי השואה. המשיבה הבהירה כי, ככלל, השיהוי בהגשת הערר,

אמור היה להוביל לדחייתו של הערר על הסף, ואולם, באופן חריג, ומשום שמדובר בעררים מטעם ניצולי שואה, לא חסם אותו שיהוי את הגשת הערר, ואף לא מנע את ההכרה בזכאותם של המבקשים, וכך ייעשה גם בעניינם של ניצולי שואה אחרים. השיהוי מהווה שיקול אחד בלבד, לדחיית המועד לתחילת הזכאות לקבלת הפיצוי, ולא מעבר לכך. המשיבה אישרה, כי היא העלתה, אמנם, את טענת השיהוי כטענת סף במסגרת מספר עררים, ואולם, לאחר מחשבה נוספת היא הודיעה, כי, ככלל, בעררים תלויים ועומדים, היא מוותרת על בקשתה לדחותם על הסף משום טענת השיהוי. זאת, ובלבד שניתן יהיה להעלות את הטענה בכל בנוגע למועד תחילת קבלת התגמולים, ככל שתקבע זכאותם של העוררים לקבלם.

בקשות נוספות

13. ביום 6.6.2012, ביקשה המשיבה להוסיף לתשובתה אסמכתא, בדמות ההחלטה שניתנה ברע"א 2362/12 עזבון מכלוף נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים (פורסם בבנו) (4.5.2013) (להלן: עניין מכלוף). בעניין מכלוף דובר בניצולת שואה ילידת לוב, אשר הגישה תביעה לתגמולים בשנת 2001, וזו נדחתה בשנת 2002, כאשר החלטת הדחייה נשלחה אל התובעת שלא בדואר רשום, כנדרש בסעיף 7(ב) לחוק. רק בשנת 2010, הוגש הערר על החלטת המשיבה, אשר נדחה על ידי ועדת העררים. על החלטת ועדת העררים הוגש ערעור לבית המשפט המחוזי, אך טרם שהתקיים הדיון בערעור, נפטרה המערערת. בית המשפט המחוזי קבע בפסק דינו, כי, ככל שעזבון המערערת ייכנס בנעליה, יהא העזבון זכאי לקבלת התגמולים מכוח החוק, בהתאם להלכת הפחד ואף לפי העילה המנויה בסעיף 28 לחוק הגרמני, אך מועד הזכאות לא יהיה מועד הגשת התביעה, כי אם שנת 2005.

במסגרת הדיון בבקשת רשות הערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, עמד בית משפט זה על השיקולים שהנחו את בית משפט קמא בקביעת מועד הזכאות לקבלת התגמולים, ולעניין זה הובהר כי:

"בית המשפט ערך איזון בין האינטרסים המתנגשים; מחד גיסא פירט את השיקולים לקביעת התאריך המוקדם ביותר לטובת המנוחה – אופיו הסוציאלי של החוק, הפקעת זכות התביעה מידי הניצולים וה'חיסכון' שחסכה המדינה באי תשלום התגמולים. מאידך גיסא פורטו השיקולים לקביעת התאריך המאוחר – העובדה שהמנוחה איננה בין החיים ולא תוכל ליהנות מתגמול

הולם, הצורך לאזן בין הרחבת מעגל הזכאים לתגמול לבין הנטל המוטל עקב כך על הקופה הציבורית, התבוננות על הערר כעל תביעה חדשה שהוגשה בהסתמך על ראייה חדשה, והלכות שקיימות בעניינים דומים" (שם, פסקה 2).

לאחר זאת, קבע בית המשפט, כי הבקשה עוסקת בעניינה הפרטני של המערערת, ועל כן אין מקום ליתן לעזבונה של המערערת, הוא המבקש בהליך זה, רשות ערעור.

לטענת המשיבה, יש להקיש מההחלטה בעניין מכלוף לצורך ההכרעה בבקשת רשות הערעור שלפנינו, שכן זו מלמדת כי שיהוי בהגשת הערר על ידי ניצולי שואה יוצאי לוב, אף בנסיבות בהן המשיבה לא שלחה הודעה על דחיית התביעה לתגמולים בדואר רשום, מהווה עילה לדחיית מועד זכאותם לתגמולים. עוד נטען, כי הנימוק, בגינו דחה בית משפט זה את בקשת רשות הערעור, יפה גם לענייננו.

המבקשים לא התנגדו להוספת האסמכתא, אלא-שלדעתם אין ללמוד הימנה, לעניין הבקשה דנן. נטען, כי העובדות המיוחדות, לעניין ההכרה בזכאותם של יוצאי לוב, לא אוזכרו באותה החלטה, וממילא בית משפט זה, אשר דן בבקשת רשות הערעור, לא בחן את הקביעות העקרוניות שנקבעו בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בעניין מכלוף, ושעליהן חולקים המבקשים. כך, למשל, נקבע בבית המשפט המחוזי בעניין מכלוף, כי הגשת הערר בשנת 2010 לוקה בשיהוי וכי בגין אותו שיהוי רשאי בית המשפט לדחות את מועד תחילת הזכאות, ממועד הגשת התביעה לקבלת התגמולים, למועד מאוחר יותר, וזאת בהסתמך על ההלכה בעניין אינסלד. עוד ציינו המבקשים, כי עניין מכלוף מבהיר, ביתר שאת, כי בקרב ועדות הערר ובתי המשפט המחוזיים שוררת אי אחידות באשר לסוגיית השיהוי בהגשת העררים על ידי ניצולי שואה יוצאי לוב, ובנוגע להשלכות שיש לדבר על מועד זכאותם לתגמולים, וחוסר אחידות זו מצדיק את קבלת הבקשה שלפנינו.

14. לא מצאתי טעם שלא לקבל האסמכתא, אותה ביקשה המשיבה לצרף לתיק, והדבר נכון גם לגבי בקשת המשיבה, מיום 14.1.2013, שכותרתה "בקשה דחופה מטעם המשיבה להוספת אסמכתאות לעמדתה", והכוללת את ההחלטות שניתנו ברע"א 4276/12 לאופמן נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בבנו] (31.10.2012). (להלן: עניין לאופמן) וברע"א 7143/12 וויזד נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בבנו] (3.1.2013) (להלן: עניין וויזד). עוד אציין, כי

נעניתי לבקשת המבקשים להגיש לעיוננו את החלטת ועדת העררים בן"ע 10-11-59096 מימון נ' הרשות המוסמכת [פורסם בנבו] (5.3.2013) (להלן: עניין מימון), ובהמשך את "הודעת העדכון" מטעם המשיבה, המבקשת להביא לידיעת בית המשפט את דבר פרסומו של פסק הדין שניתן ברע"א 9017/11 הלמד נ' מדינת ישראל – הרשות לזכויות ניצולי השואה [פורסם בנבו] (29.4.2013). במסגרת הבקשות והתגובות להן, הבהירו הצדדים מדוע לדעתם ההחלטות ופסקי הדין הנזכרים, ושאליהם אתיחס בהמשך, תומכים בעמדתם, לעניין גורלה של בקשת רשות הערעור שלפנינו.

דיון והכרעה בבקשת רשות הערעור

15. לאחר עיון בבקשה ובתגובת המשיבה, על צרופותיהן, לרבות עיון בהחלטות השונות אשר הגישו הצדדים, הגעתי לכלל מסקנה, כי יש ליתן למבקשים רשות ערעור לבית משפט זה, ולדון בבקשתם כבערעור, כאמור בתקנה 410 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד – 1984 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי). כפי שיובהר להלן, סבורני, כי הבקשה שלפנינו מעוררת שאלה בעלת חשיבות ציבורית, החורגת מעניינם הפרטי של הצדדים, ומצדיקה דיון שיפוטי נוסף במסגרת הליך זה (רע"א 4858/13 בן עזרא נ' בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ [פורסם בנבו] (29.10.2013); רע"א 6153/13 כהן נ' בית חולים נהריה [פורסם בנבו] (2.10.2013); רע"א 1252/13 אלקטרו פ.א.מ. רעננה חברה למסחר והשקעות בע"מ נ' בנק מזרחי טפחות בע"מ [פורסם בנבו] (27.8.2013)).

ראשית, דעתי היא כי בית משפט זה טרם הכריע, באורח חד משמעי, בשאלה העולה מהבקשה שלפנינו, היינו, האם לאור ההחלטה שניתנה בעניין ברנט, ובהמשך לנוכח האמור בעניין טייר, ניתן לטעון כי המבקשים, וניצולי שואה אחרים באותן נסיבות, השתהו בהגשת ערריהם לועדת העררים. מענה חיובי לשאלה זו יעורר שאלה נוספת, והיא, האם ראוי כי השיהוי בהגשת הערר ישליך על קביעת מועד הזכאות לתגמולים, של בני אותה קבוצה.

הצדדים הפנו למספר פסקי דין שיצאו מבית מדרשו של בית משפט זה, העוסקים בהשפעת השיהוי על קביעת מועד הזכאות לתגמולים על פי החוק. ואולם, עיון מדוקדק בהם מעלה, כי רובם אינם רלוונטיים לניצולי השואה מבין יוצאי לוב, ולנסיבות המיוחדות הנוגעות להכרה בזכאותם לתגמולים מכוח הלכת הפחד. כוונתי, הן לפסק הדין בעניין אינטלר והן לפסק הדין בעניין הלמד. מסקנה זו נכונה גם לגבי ההחלטות שניתנו בעניין וויזר ובעניין לאופמן, שעסקו במועד הזכאות לתגמולים, אשר

הוכרה עקב הגשת ראיות חדשות למשיבה, מכוח סעיף 18 לחוק. זה המקום לציין, כי, לטעמי, לא ניתן לראות בהחלטה בעניין טייר משום "ראיה חדשה", באשר כבר נקבע כי הלכה משפטית אינה בגדר ראיה חדשה, לצורך סעיף 18 לחוק (ראו עניין אינסלר, פסקה 6), ונראה כי אין הצדקה אחרת לתחולתו של הסעיף בענייננו. זאת שכן, המבקשים לא שינו את מהות טענותיהם מאז הגישו את תביעותיהם לתגמולים כתחילת העשור הקודם או ביקשו להוסיף עליהן מידע חדש. דומה, כי, בסופו של יום, גם המשיבה אינה מחזיקה בעמדה כאמור (ראו סעיף 12 לבקשה להוספת אסמכתאות, מיום 14.1.2013) ואף המבקשים שטענו כך בתחילה, נסוגו מטענתם זו (עמ' 2 לפרוטוקול הדיון בבקשה, מיום 16.1.2013).

נותר, אם כך, לתת את הדעת להחלטה בעניין מכלוף, אשר עוסקת בנסיבות דומות לאלו העולות בבקשה דנן. לפיכך, אתייחס, בהמשך, לטעמים בגינם החליט בית המשפט המחוזי בעניין מכלוף (ע"ו 11-11-2534 מכלוף נ' הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (26.2.2012)) להעמיד את מועד זכאותה של המבקשת, ומכאן של עזבונה, על שנת 2005, במקום על מועד הגשת התביעה לתגמולים, ואשר אושרו בבית משפט זה. בשלב זה, אזכיר כי, דחיית הבקשה למתן רשות ערעור בעניין מכלוף נעשתה מן הטעם שהבקשה עסקה בנסיבות פרטניות הנוגעות למבקשת, וכי האמור בעניין ברנס, כטעם אפשרי לשיהוי בהגשת הערר שם, לא נבחן במסגרת פסק הדין של ערכאת הערעור או בהחלטתו של בית משפט זה.

על כן, ומאחר ששאלת קיומו של שיהוי בהגשת העררים, לנוכח קביעת ועדת העררים בעניין ברנס, לא נבחנה לגופו של עניין על ידי בית משפט זה, יש הצדקה וטעם ליתן למבקשים רשות ערעור, על פסק דינו של בית המשפט המחוזי.

שנית, הבקשה שלפנינו נוגעת לכלל יהודי לוב שנמלטו מן הערים בתקופת השואה, אשר מיאנו להסתפק בהחלטה המנהלית מטעם המשיבה, והוכיחו את זכאותם לתגמולים, בהתאם להלכת הפחד. מי מחברי הקבוצה האמורה, אשר השתתה בהגשת הערר, עשוי לקבל את התגמולים מכוח החוק, כמועד המאוחר למועד הגשת תביעתו, וזאת אף אם השתתה זו נבעה מקביעות ועדת העררים בעניין ברנס. על כן, ההכרעה בבקשת רשות הערעור עשויה להשפיע גם על זכויותיהם של חברי קבוצה זו, שעניינם תלוי ועומד, הגם שבית המשפט המחוזי הדגיש, כי פסק דינו ניתן בהתאם לאותן

נסיבות מיוחדות שהוצגו בפניו. לאור האמור, אציע לחכריי ליתן למבקשים רשות לערער על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, ולדון בבקשה כבערעור עצמו.

דיון והכרעה בערעור

16. לאור עמדתי, כי יש להתייחס לבקשת רשות הערעור כערעור על פסק דינו של בית משפט קמא, אקדים את אחרית דבריי לראשיתם, ואבהיר כי, לדידי, יש לקבל את הערעור מטעם המבקשים, ולהורות כי הם יהיו זכאים לקבלת התגמולים מכוח החוק, ממועד הגשת תביעותיהם למשיבה, כפי שנקבע בחוק ביטול הגבלת המועדים.

בענייננו, קובע החוק, כי ערר על החלטת המשיבה, יוגש תוך שלושים ימים "מיום שהגיעה אליו [אל העוררן] ההודעה" על ההחלטה, כאשר ועדת העררים רשאית להאריך את מועד הגשת הערר לתקופה נוספת של ארבעה עשר יום (סעיף 17(א)). אין מחלוקת, כי המשיבה נמנעה, במשך שנים רבות, מלשלוח הודעות, אודות החלטותיה, בדואר רשום, כדרישת סעיף 7(א) לחוק. באופן זה נהגה המשיבה, גם במקרה דנן. ועדת העררים לא נדרשה בהחלטתה לשאלת השיהוי, ובכלל זה למועד שליחת ההודעות למבקשים, ואילו בית המשפט המחוזי קבע, כי לנוכח התנהלותה המתוארת לעיל של המשיבה, יש לראות את המבקשים כמי שלא קיבלו את החלטותיה, ומשכך, טרם החל מירוץ הזמן להגשת העררים על החלטות אלה (ראו, לעניין זה, ע"א (ת"א) 3109/05 הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים נ' שכטר [פורסם בבנו] (16.4.2007) (להלן: עניין שכטר); ע"א (ת"א) 1232/09 הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז – 1957 נ' חיימוביץ [פורסם בבנו] (1.7.2010) (להלן: עניין חיימוביץ)). בית המשפט המחוזי הוסיף וקבע, כי אין כל ראייה לכך שהמבקשים ידעו בפועל על דחיית תביעותיהם, עוד בשנת 2002.

באשר למועד תחילת זכאותם של המבקשים, לאחר שבית המשפט המחוזי הכיר בתחולתה של הלכת הפחד בעניינם, הובהר, כי על אף שהמבקשים זכאים, לכאורה, לתגמולים ממועד הגשת תביעותיהם, הרי שלאור פסק הדין בעניין אינסלר, יש ליתן משקל לשיהוי שחל בהגשת העררים, ולקצר את תקופת הזכאות, כך שזו תחל ביום 1.4.2007.

17. כפי שאפרט להלן, הנני סבור, כי לא היה מקום להקיש לענייננו מפסק הדין בעניין אינסלר, ולקבוע, לאורו, כי המבקשים השתהו בהגשת העררים. לטעמי, לנוכח

הקביעות שנעשו על-ידי ועדת העררים בעניין ברנט, אשר זכרן לא בא בפסק הדין (על אף שבא כוח המבקשים הפנה אליהן במסגרת הדיון בערעור), הרי שהיה על בית המשפט המחוזי, לא רק להכיר בזכאותם הלכאורית של המבקשים לתגמולים ממועד הגשת תביעותיהם, אלא לקבוע זאת, הלכה למעשה.

אופן הסקת מסקנותיו של בית המשפט המחוזי מהחלטה בעניין אינסלד ויישומן על הנסיבות שלפניו, תוך התעלמות מהחלטה בעניין ברנט, מהווה טעם ראוי, לטעמי, להתערבותנו בפסק דינו של בית משפט קמא. זאת, על אף הכלל, המסייג התערבות זו למקרים חריגים בלבד (ע"א 1445/11 מרטינו נ' רילוב [פורסם בנבו] (26.12.2012); ע"א 1064/03 אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' עזבון פיאמנטה, פ"ד (4) 375 (2006); ע"א 1433/00 מזרחי נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נו(2) 49 (2001); חמי בן-נון וטל חבקינ הערעור האזרחי 470 (מהדורה שלישית, 2012)). יצוין עוד, כי אינני רואה עין בעין עם עמדת המשיבה, לפיה בית המשפט המחוזי שגה כאשר התערב, על פי הנטען, בממצאי המהימנות שנקבעו על ידי ועדת העררים, ביחס לעדויותיהם של המבקשים בפניה. פסק דינה של ערכאת הערעור מבוסס, בין היתר, על עיון בהצהרות הכתובות של המבקשים, אשר נמסרו במסגרת תביעותיהם למשיבה, ועמדו בפני ועדת העררים. ועדת העררים, כך הובהר, לא התייחסה לדברים המפורשים שנאמרו באותן הצהרות, ואשר עיקרן שכנע את ערכאת הערעור כי המבקשים הציגו, עוד בגרסתם הראשונה, הוכחה לתחולתה של הלכת הפחד, בעניינם. האמור בהצהרות אותנטיות אלו, חיזק את תוכן עדויותיהם של המבקשים בפני הועדה, אשר נשמעו כעשר שנים לאחר מסירת ההצהרות, ואינני סבור כי נפלה טעות באופן בו ניתחה ערכאת הערעור את תוכן ההצהרות האמורות, ובהחלטה ליתן למסמכים כתובים אלו, משקל של ממש. טעותו של בית המשפט המחוזי נעוצה, כפי שצינתי לעיל, בקביעתו כי המבקשים השתהו בהגשת העררים, באופן המחייב את דחיית מועד זכאותם לתגמולים.

עילת השיהוי במשפט האזרחי

18. טרם שאדרש לשאלת השיהוי בענייננו ולהשלכותיה על משך תקופת הזכאות של המבקשים לקבלת התגמולים, מן הראוי להזכיר, כי במשפט האזרחי תוגבל זכות הגישה לערכאות, רק בתום תקופת ההתיישנות הסטטוטורית, כאשר השימוש בטענת השיהוי, כטעם לדחיית תביעה שהוגשה בתוך התקופה האמורה, הינו חריג ביותר (ע"א 2919/07 מדינת ישראל- הועדה לאנגריה אטומית נ' גיא-ליפל, [פורסם בנבו] (19.9.2010);

ע"א 10152/07 פדידה נ' רפאלי [פורסם בנבו] (15.12.2010). יודגש, כי קבלתה של טענת השיהוי בעניינם של ניצולי השואה, מביאה לתוצאות מרוככות יותר, שכן זו אינה מובילה לדחיית העררים על הסף, כפי נפקותה של הטענה על דרך הכלל, במשפט האזרחי, אלא לקיצור תקופת הזכאות לקבלת התגמולים.

עוד ראוי לציין, כי על נתבע, המבקש להעלות טענת שיהוי, להוכיח כי התובע השתהה בהגשת תביעתו, עד כי יש לראותו כמי שויתר על זכות התביעה העומדת לו, או כי, בחלוף הזמן, שינה הנתבע את מצבו לרעה. יש שהוסיפו תנאי חלופי שלישי, המאפשר להכיר בטענת השיהוי אם מקורה בחוסר תום ליבו של התובע (רע"א 187/05 נסייד נ' עיריית נצרת עילית [פורסם בנבו] (20.6.2010). התנאים השני והשלישי שלוכים זה בזה, שכן לרוב ייטה בית המשפט לסלק תביעה מחמת שיהוי, אם יוכח כי הנתבע שינה את מצבו לרעה בשל התנהגות חסרת תום לב של התובע, או בשל מצג שהוצג על-ידו, בדבר ויתור על זכויותיו (ע"א 6805/99 תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים בירושלים נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, ירושלים, פ"ד נז(5) 433, 447-446 (2003)).

19. כפי שיובהר להלן, אינני סבור כי המבקשים ויתרו על זכותם להגשת העררים על החלטות המשיבה, וזאת לאור משמעות ההחלטה שניתנה בעניין ברנס ומעמדה של ההחלטה בעניין טייר, סוגיות אליהן הקדישו הצדדים חלק ניכר מטיעוניהם. בהמשך, אבקש לבאר מדוע לדעתי טעה בית המשפט המחוזי, שעה שקבע את מועד זכאותם של המבקשים לתגמולים על פי האמור בעניין אינסלר, וזאת חרף עמדתו של בית המשפט כי העררים הוגשו במועד. לא אתעלם גם מקביעות בית המשפט המחוזי בפסק הדין בעניין מכלוף, אשר אושרו בהחלטתו של בית משפט זה, ואציין כבר עתה, כי לטעמי, קביעות אלו, אינן תומכות בפסק דינו של בית המשפט המחוזי דכאן, וזאת בניגוד לדעת המשיבה.

האם המבקשים ויתרו על זכותם להגשת העררים?

משמעות ההחלטה בעניין ברנס

20. ועדת העררים בעניין ברנס הבהירה, הבהר היטב, כי נכון למועד בו ניתנה החלטתה, בשנת 2004, לא יהיה טעם בהגשת ערר על החלטות המשיבה, לדחות תביעות לתגמולים שהוגשו על ידי ניצולי שואה יוצאי לוב, כאשר יסודן של תביעות

אלה הוא בהלכת הפחד. זאת, משום הקביעה, כי, ככלל, הלכת הפחד אינה חלה על אותם ניצולים (ראו גם, רע"א (ת"א) 11-08-7767 הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957 נ' עזבון זנוורי [פורסם בנבו] (2.8.2012). (להלן: עניין זנוורי), עליו תלויה ועומדת בקשת רשות ערעור בפני בית משפט זה (רע"א 7136/12) [פורסם בנבו]). יחד עם זאת, קבעה הועדה, כי מי שבקשתו לתגמולים נדחתה משום העדר תחולתה של הלכת הפחד, יוכל לשוב ולפנות למשיבה "אם וכאשר החלטתנו העקרונית תשונה בערכאת הערעור... מבלי שיחסמו בטענה שלא הגישו ערר על החלטת הדחייה הראשונה".

21. נכונה היא טענת המשיבה, כי הועדה בעניין ברנס לא שללה את האפשרות, לפיה עורר פלוני, אשר לא העיד בפניה, יצליח להוכיח באופן פרטני, כי חלה בעניינו הלכת הפחד (שם, פסקאות 13-16). ואולם, ההלכה העיקרית שיצאה מלפני הועדה, ואשר נתמכה גם בקביעות הועדה בעניין גוילי, היא, שככלל, ניצולי השואה אשר נמלטו מערי לוב אינם יכולים, לעת עתה, לזכות בתגמולים מכוח החוק, על בסיס הלכת הפחד. לאור זאת, יש ממש בטענת המבקשים, לפיה הם סברו כי יש להמתין עם הגשת העררים מטעמים, עד לשינוי אפשרי של העמדה המשפטית, בעניין זכאותם.

המשיבה טענה עוד בתגובתה, כי המבקשים אינם רשאים לסמוך את ידם על ההחלטה בעניין ברנס, שכן ועדת העררים בעניין ברנס רק ביקשה לשמור על זכותם של העוררים לשוב ולפנות אל המשיבה בתביעה חדשה, ככל שתשתנה ההלכה המשפטית, ביחס לתחולת הלכת הפחד, ולא התכוונה להעניק להם זכות להגיש ערר, בחלוף שנים רבות. בטענתה זו, מבקשת המשיבה לפרש את ההחלטה בעניין ברנס כמכוונת לאפשרות הגשת תביעה חדשה לתגמולים, על יסוד ראיות חדשות, ככל שאלה ימצאו בעתיד, כאמור בסעיף 18 לחוק (ראו סעיף 26 להודעת העדכון מטעם המשיבה). על פי פרשנות זו, אם אכן תוכר זכאותם של המבקשים לתגמולים, בעקבות פרסומה של הלכה חדשה בעניינם, הם יזכו לקבלם רק ממועד הגשת התביעה החדשה, על יסוד אותה הראיה החדשה, ולא באופן רטרואקטיבי. ואולם, יש טעם בדברי המבקשים, כי סעיף 18 אינו נזכר כלל בהחלטת ועדת העררים בעניין ברנס, וממילא, עניין טייר, אשר פסק הלכה חדשה בעניינם של הניצולים, אינו מהווה ראיה חדשה, המצדיקה פנייה נוספת למשיבה, לפי סעיף 18 לחוק. יצוין, כי גם בפסק הדין בעניין זנוורי (פסקה 7), אליו הפנתה דווקא המשיבה, פורשה ההחלטה בעניין ברנס כמאפשרת הגשת ערר על החלטת המשיבה לדחות את התביעה לתגמולים, ולא כמצדיקה פנייה חוזרת למשיבה, כעמדתה.

עוד סברה המשיבה כי עניין ברנט אינו מסייע לעמדת המבקשים, שכן ממילא אין לועדת העררים סמכות להאריך את מועד הגשת הערר מעבר ל- 14 ימים, כאמור בסעיף 17(א) לחוק. על כן, כך נטען, אין ההחלטה בעניין ברנט יכולה להצדיק הגשת עררים בחלוף כשמונה שנים ממועד דחיית התביעות, כפי שנעשה על-ידי המבקשים. יובהר, כי המשיבה פירשה נכונה את האמור בסעיף 17(א) לחוק, ואולם, גם היא אישרה, בטיעוניה לפנינו, כי לועדה מוקנית סמכות טבועה להאריך את המועד להגשת ערר לתקופות ארוכות יותר, מאלו שנקבעו בחוק, כאמור בו"ע 128/05 דרייזן נ' הרשות המוסמכת [פורסם בבנו] (29.09.2013), הגם שיש להפעיל סמכות זו במשורה ובמקרים חריגים. דומני, כי הנסיבות המתוארות בהחלטה בעניין ברנט ובהמשך בהחלטה בעניין טייר, מצדיקות שימוש בסמכות זו.

עוד יש ליתן את הדעת לקביעתו העובדתית של בית משפט המחוזי בענייננו, לפיה המשיבה לא שלחה את ההחלטות אודות דחיית התביעות, בדואר רשום, כמתחייב בחוק. כפי שנקבע בפסיקתם של בתי המשפט המחוזיים השונים, הרי שהתנהלות מעין זו, מצדיקה דיון בערר, אשר הוגש מטעם ניצול השואה, אף בחלוף המועד הנקוב בחוק, מבלי שזה ידחה על הסף בטענת שיהוי (ראו, עניין שכטר, פסקה 4, וכן עניין חיימוביץ, פסקה 5). המשיבה ביקשה לכרסם בתוקפה של הפסיקה האמורה, בהדגישה כי האמור בה סוייג בפסק הדין בעניין זנזורי. בפסק דין בעניין זנזורי נקבע כי "כלל הידיעה", היינו ידיעת העורר על דחיית החלטתו בפועל, עשוי לגבור על "כלל ההמצאה", ולהביא לקיצור תקופת הזכאות. ואולם, פסק הדין בעניין זנזורי מבהיר כי צמצום תקופת הזכאות ייעשה רק בנסיבות בהן יש להניח, כי העוררים ידעו על דבר ההחלטה לדחות את תביעותיהם, וישבו כחיבוק ידיים. בענייננו, קבע בית המשפט המחוזי, כי אין לסברת המשיבה, לפיה המבקשים ידעו על דחיית תביעותיהם, כל ראייה, ולא מצאתי טעם להתערב כממצא עובדתי זה, עליו חולקת המשיבה. על כן, האמור בעניין זנזורי, אף הוא אינו תומך בהחלטתו של בית המשפט המחוזי, בדבר קיצור תקופת הזכאות של המבקשים, ולא ניתן לפרשו כשולל את סמכותה של ועדת העררים לדון בעררים, אף בחלוף שנים רבות.

יתר על כן, הדיון בשאלת סמכותה של ועדת העררים בעניין ברנט, להתיר שמיעת עררים, אשר יוגשו זמן רב לאחר מועד דחיית התביעות לתגמולים, אינו ממין העניין, שעה שהשתכנעתי כי המבקשים הסתמכו על דבריה המפורשים של הועדה,

באותה סוגיה. ודוק: אין בידי לקבל את טענת המשיבה, כי מאחר שהחלטה בעניין ברנט ניתנה כשנתיים לאחר דחיית תביעות המבקשים, לא ייתכן כי הללו הסתמכו עליה, עת החליטו להשהות את הגשת ערריהם. יש לזכור, כי החלטות המשיבה לא נשלחו אל המבקשים כדין, ולפיכך ניתן לקבל את עמדת המבקשים, כי הם לא טרחו לברר מה עלה בגורל תביעותיהם בשנתיים הראשונות, ולאחר שניתנה ההחלטה בעניין ברנט, הם כבר הבינו כי אין בכך כל טעם.

22. לבסוף, אודה, כי לא ירדתי לסוף דעתה של המשיבה, אשר טענה כתשובתה לבקשה, כי ההחלטה בעניין טייר אינה מהווה שינוי עקרוני של ההלכה שנקבעה בעניין ברנט, ומשום כך, אין המבקשים יכולים להצדיק את האיחור בהגשת העררים, על יסוד שינוי ההלכה בעניינם. כזכור, בעניין ברנט נקבע כי לעוררים, ולניצולים אחרים באותן נסיבות, שמורה הזכות להגיש עררים, במידה שהחלטה העקרונית בנוגע לתחולת הלכת הפחד תשתנה בערכאת הערעור. לטעמי, לא ניתן לחלוק על העובדה כי שינוי זה התממש במסגרת ההחלטה בעניין טייר, אשר הכירה, לראשונה, באפשרות העקרונית להחיל את הלכת הפחד על ניצולי השואה מלוב. העובדה, כי בשתי ההחלטות נקבע כי זכאותם של הניצולים לתגמולים תבחן באופן פרטני, אינה מאיינת את אותו שינוי, וזאת בניגוד לעמדת המשיבה. ואכן, צביונה החדשני של ההחלטה בעניין טייר הוכר במסגרת פסק הדין בעניין זנורי, אשר קבע כי " [...]פט"ד טייר שינה את מרכז הכובד בגישה שרווחה בפסיקה עד אותה עת, לפיה בריחת יהודי לוב היתה, ככלל, מפחד ההפצצות ולא מפחד הצורך הנאצי, ונקבע בפס"ד טייר כי התרחיש לפיו בריחת יהודי לוב נבעה, לפחות חלקית, מפחד הגרמנים, הינו תרחיש סביר ולא יוצא מן הכלל ובנסיבות שבה פחד מהצורך הנאצי היווה מניע (ולו חלקי) לבריחה יש מקום להחלת 'הלכת הפחד' והכרה בעילת 'נרדפות' (שם, פסקה 6). דברים דומים, כאשר למשמעותה של ההחלטה, נאמרו גם בע"ו 10-08-25231 גוילי נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, [פורסם בנבו] פסקה 14 (21.2.2011), ואף בפסק הדין בעניין מכלוף (פסקה 2 לפסק דינו של השופט י' ענבר). אוסיף ואציין, כי יש צדק בטענת המבקשים, כי לא רק ניצולי השואה שמוצאם בלוב ראו בעניין טייר משום "תפנית היסטורית ודרמטית" בגישתה של ועדת העררים, כי אם גם המשיבה עצמה. מסקנה זו מתחייבת מן העובדה, כי המשיבה פרסמה את החלטתה המנהלית בדבר ההכרה בזכאותם של אותם ניצולים, רק בעקבות ההחלטה בעניין טייר, אשר אף נזכרת בעקיפין בנוסח ההחלטה המנהלית עצמה (ראו עמוד 1 להודעה לעיתונות).

23. הנה כי כן, המסקנה המתבקשת היא, כי המבקשים היו רשאים להסתמך על האמור בעניין ברנס כטעם להשתהותם בהגשת העררים, ולהגישם רק משניתנה ההחלטה בעניין טייד. משום כך, לא ניתן לקבוע, לטעמי, כי המבקשים "ישנו על זכויותיהם", ולפיכך שגה בית המשפט המחוזי, עת הורה על צמצום תקופת זכאותם לתגמולים, לנוכח ההשתהות, כביכול, בהגשת העררים. קביעה זו, חורגת כאמור, מהוראת סעיף 2(1) לחוק ביטול הגבלת המועדים, ולפיה יש לשלם את התגמולים מתחילת החודש בו הוגשה התביעה לתגמולים.

הערות בנוגע לפסק הדין בעניין אינסלר ולהחלטה בעניין מכלוף

24. עמדתי, בדבר המועד לחישוב זכאותם של המבקשים לתגמולים, שרירה וקיימת גם לנוכח פסיקתו של בית משפט זה בעניין אינסלר, אשר זקף לחובת המבקשת את השתהותה בהגשת הערר. אכן, בעניין אינסלר אישר בית המשפט את דחיית מועד הזכאות לתגמולים של המבקשת משנת 1999, הוא מועד הגשת תביעתה לתגמולים, לשנת 2005, וזאת משני טעמים. הטעם הראשון, נעוץ בעובדה כי מקור זכאותה של המבקשת לתגמולים נובע מהלכה משפטית חדשה, המרחיבה את מעגל הזכאים לתגמולים (עניין הרשקו), ואשר נסמכה על פסק הדין בעניין גרנות, שפורסם ביום 1.10.2005. הטעם השני, מקורו בשיהוי שחל בהגשת הערר, העומד על כשמונה שנים ממועד דחיית תביעת המבקשת לתגמולים. צודקת המשיבה כי סוגיית השיהוי בעניין אינסלר לא נדונה באורח אגבי בלבד. יחד עם זאת, לא ניתן להתעלם מן העובדה כי פסק הדין בעניין אינסלר אינו עוסק בניצולת שואה ילידת לוב, ועל כן בית משפט זה לא נדרש במסגרתו לנסיכות המיוחדות, בגינן הוכרה זכאותם של ניצולים אלו לתגמולים, מכוח הלכת הפחד. לעובדה זו ישנה חשיבות יתרה, בנסיבות דנן. בית משפט זה היה מוכן להניח בעניין אינסלר כי המבקשת, כמו המבקשים דכאן, לא קיבלה את החלטת המשיבה לדחות את תביעתה, ואולם, הוא קבע כי יש מקום לאשר את קיצור תקופת הזכאות, משום שהמבקשת לא ביקשה לברר מה עלה בגורל תביעתה במשך שנים רבות. לעומת זאת, בנסיבות דנן, הבהירו המבקשים כי הסיבה לכך שהם נמנעו מהגשת ערר, מאז נדחתה תביעתם ועד למתן ההחלטה בעניין טייד, מקורה בקביעות הועדה בעניין ברנס. כאמור, כחודשיים לאחר ההחלטה בעניין טייד הגיש המבקש את הערר, והמבקשת המתינה כחודשיים נוספים טרם שהגישה את הערר מטעמה. האמור בעניין ברנס, וההחלטה בעניין טייד ממילא לא נבחנו בפסק הדין בעניין אינסלר, כמענה אפשרי לטענת השיהוי, ומשום כך, אין ניתן להקיש ממנו לסוגיית השיהוי, בענייננו.

25. זאת ועוד אחרת, הנסיבות, במסגרתן הוכרה זכאותם של הניצולים שכרחו מערי לוב לתגמולים מכוח החוק, אינן מאפשרות להעמיד את מועד זכאותם של המבקשים, על אותו המועד שנקבע בעניין אינסלד, הוא מועד פרסום ההלכה החדשה, מכוחה הוכרה זכאותה של המבקשת דשם. בית המשפט זה סבר בעניין אינסלד, אף מבלי להדרש לסוגית השיהוי, כי בשם האיזון הראוי בין היקף הזכאים החדשים לתגמולים, מכוח ההלכה המשפטית שניתנה בעניין הרשקו, לבין החשש מהטלת עומס כבד על הקופה הציבורית, יש להעמיד את מועד הזכאות של המבקשת על שנת 2005, הוא מועד פרסום ההלכה בעניין גרנות. כזכור, בעניין הרשקו נקבע כי מועד זה ישמש כמועד הקובע לזכאותם של אותם ניצולים, אשר במועד מתן ההחלטה בעניין הרשקו, טרם הוכרעו תביעותיהם לתגמולים. לכאורה, ניתן היה להעמיד גם את זכאותם של המבקשים בענייננו על מועד פרסום ההלכה החדשה מכוחה הוכרה זכאותם, הוא מועד מתן ההחלטה בעניין טייר, היינו בשנת 2010. ואולם, כאמור, בעניינם של ניצולי השואה יוצאי לוב פורסמה החלטה מנהלית המזכה אותם בתגמולים, ללא צורך בניהול הליך משפטי, החל מהמועד בו ניתנה ההחלטה החדשנית בעניין טייר, בשנת 2010. ברי, כי מי שבחר לנהל הליך משפטי, וויתר על הזכות להנות מקבלת תגמולים חלקיים, על פי ההחלטה המנהלית, ביקש לזכות בתגמולים ממועד מוקדם לשנת 2010, היינו, החל ממועד הגשת תביעתו למשיבה (ע"ו (ת"א) 12-02-51301 חושן נ' הרשות המוסמכת- חוק נכי רדיפות הנאצים, [פורסם בנבו] (11.3.2013); בג"ץ 934/12 זוהרה נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (24.4.2013)). דומה, כי גם בית המשפט המחוזי הבין כי למבקשים, אשר הוכיחו כי בעניינם חלה הלכת הפחד, יש זכות להנות מתגמולים עוד קודם לחודש אפריל 2010, ולכן הכיר בזכאותם החל ממועד מוקדם יותר. על כן, גם מועד הזכאות "המאוחר" שנקבע בעניין אינסלד אינו יכול ללמדנו דבר, באשר למועד הזכאות הראוי למבקשים דכאן.

26. לבסוף, ראוי להדרש להערתו של השופט א' רובינשטיין, אשר הצטרף לפסק דינה של השופטת א' חיות בעניין אינסלד, אך סייג את הנסיבות שלפניו מאלו שהובילו אותו להכריע אחרת ברע"א 2620/07 מדינת ישראל-הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים נ' ארלזוב [פורסם בנבו] (10.6.2007) (להלן: עניין ארלזוב). אמנם, בעניין ארלזוב דובר בניצולי שואה ילידי בולגריה, אלא שגם המבקשים שם ביקשו להגיש בשיהוי ערעורים על החלטת ועדת העררים לדחות את ערריהם, וזאת לנוכח פרסומה של הלכה חדשה מטעם בית משפט זה (היא הלכת גרנות). בית המשפט העליון אישר

את החלטת בית המשפט המחוזי, אשר האריך את מועד הגשת הערעורים, על אף שמאז שנדחו העררים, בהתאם להלכה המשפטית הקודמת, ועד להגשת הבקשה להארכת המועד להגשת ערעור, חלפו כשלוש שנים. נקבע, בהקשר זה, כי בעניינם של ניצולי השואה קיימים שיקולי צדק מיוחדים המשמשים "טעם מיוחד" להארכת המועד להגשת ערעור, כדרישת תקנה 529 לתקנות סדר הדין האזרחי. בנוסף, חזר בית המשפט, בעניין ארלזוב, על ההלכה, לפיה, חידוש הלכתי מבית מדרשו של בית משפט זה מהווה, כשלעצמו, טעם מיוחד להארכת מועד.

סבורני, כי קביעותיו של השופט א' רובינשטיין בעניין ארלזוב, אליהן הפנו המבקשים במסגרת בקשתם, יכולות לשמש טעם עצמאי לקבלת עמדתם, לפיה אין לייחס להם שיהוי בהגשת העררים, שעה שאלו הוגשו בעקבות שינוי ההלכה. אמנם, אין מדובר בענייננו בהלכה של בית משפט זה, ועסקינן בהגשת עררים בשיהוי ולא בערעורים שהוגשו לבית המשפט המחוזי. ואולם, כזכור, ההחלטה בעניין טייר הינה החלטה חלוטה, שהמשיכה לא רק שבחירה שלא לערער עליה, אלא שאף החליטה להרחיבה במידת מה באמצעות ההחלטה המנהלית, אותה פרסמה, בסמוך למתן ההחלטה בעניין זה. ראוי אף להדרש לאמרת האגב של השופט א' רובינשטיין בעניין ארלזוב, לעניין מועד הזכאות לקבלת התגמולים, ולפיה, אם יתקבלו ערעוריהם של המבקשים, בהתאם להלכה החדשה בעניינם, הללו "לא יזכו בפיצוי למפרע ממועד התרחש העוולות הקשות אלא ממועד הגשת התביעות (1998-2000), וגם בכך יש מעין איזון" (שם, פסקה ז). דברים אלו מחזקים את המסקנה, כי מועד הגשת התביעה הוא המועד הראוי לתחילת תשלום התגמולים למבקשים, משום שמועד זה מאזן נכונה, בין מועד התרחשות הנזק, הוא המועד הקובע למתן פיצויים מכוח דיני הנזיקין, אשר אינם חלים בענייננו (ראו עניין לאופמן, פסקה 9) לבין העובדה, כי התביעות לקבלת התגמולים מוגשות זמן ניכר לאחריו.

27. מסקנתי, כי אין להקיש מפסק הדין בעניין אינטלר לנידון דידן, חלה גם כאשר לקביעות בית משפט זה בעניין מכלוף. אכן, ההחלטה בעניין מכלוף עוסקת בניצולת שואה ילידת לוב, אשר כמבקשים שלפנינו, לא קיבלה את החלטת המשיבה לדחות את תביעתה לתגמולים, בשנת 2002, והגישה ערר באיחור ניכר, רק בשנת 2010. זכאות המערערת, אשר נפטרה טרם הדיון בערעורה, הוכרה רק במסגרת הערעור, לאחר שערכאת הערעור בחנה מחדש את זכאותה, על יסוד ראיות בכתב שעמדו בפני ועדת הערר. יחד עם זאת, ולנוכח השיהוי שיוחס למערערת בהגשת הערר, שיהוי העומד על

כשמונה שנים, נקבע כי עזבון המערערת יהא זכאי לתגמולים, ככל שתוכר זכאותו של העזבון לעניין זה, החל מחודש ינואר 2005.

ואולם, גם בעניין מכלוף לא שקלה ערכאת הערעור, ומכאן גם בית משפט זה, את האמור בהחלטה בעניין ברנס, לשם בחינת טענת השיהוי, ואפשר כי הדבר כלל לא נטען בפני ערכאות אלה. על כן, לא ניתן להקיש מההחלטה בעניין מכלוף לעניין ההחלטה הראויה, בנסיבות המפורטות בבקשה שלפנינו. יתר על כן, סבורני כי מירב השיקולים אותם מנה בית המשפט המחוזי (פסקה 11 לפסק דינה של כב' השופטת י' שבח; וראו גם ע"ו (ת"א) 12-03-41652 גווילי נ' הרשות לזכויות ניצולי השואה משרד האוצר [פורסם בנבו] (12.9.2012)), ושחלקם אוזכר בהחלטת בית משפט זה, אינם מחייבים את המסקנה, כי יש להעמיד, בענייננו, את מועד זכאותם של המבקשים על מועד המאוחר ליום הגשת תביעותיהם למשיבה.

28. ראשית, כבר הבהרתי, כי, לטעמי, אין ניתן לקבוע את מועד הזכאות לתגמולים על יסוד הקביעות בעניין אינסלד, כפי שסבר בית המשפט המחוזי בעניין מכלוף. שנית, ובניגוד לדעת בית המשפט המחוזי בעניין מכלוף, אינני סבור כי ניתן להגדיר את ההלכה שנקבעה בעניין טייר כראיה חדשה, ומכאן שלא ניתן לראות בהגשת הערר על יסוד הלכה זו, משום הגשת תביעה חדשה לפי סעיף 18 לחוק, דבר המאפשר לדחות את מועד הזכאות לתגמולים למועד הגשת התביעה החדשה (עניין לאופמן, פסקה 9) או למצער, למועד ביניים מאוחר יותר. אף העובדה, כי הן בעניין הדרשקו והן בעניין אינסלד נקבע מועד הזכאות לשנת 2005, המאוזכרת בעניין מכלוף, אינה מצדיקה קביעה נורמטיבית בדבר מועד הזכאות הראוי, גם בענייננו. שני שיקולים אחרים עמדו לפני בית המשפט המחוזי דשם, כהצדקה לדחיית מועד הזכאות: האחד, נוגע לנסיבות המיוחדות של הערעור, והוא נעוץ בעובדה כי הזכאית לתגמולים איננה בין החיים, והשני, עניינו באיזון המתבקש בין הרחבת מעגל הזכאים, לבין הנטל המוטל בעקבותיו על הקופה הציבורית. שיקול אחרון זה, אשר נבחן גם בפסק דין אינסלד וכן בפסקי דין אחרים של ערכאות הערעור הדנות בסוגית התגמולים לניצולי השואה, הוא, כך נדמה, אכן הוגף העיקרי בפני קבלת הערעור שלפנינו.

29. ואולם, גם השיקול התקציבי, אינו מוביל, לגישתי, לשינוי מסקנתי, כמפורט לעיל. יובהר, כי המשיבה לא הציגה נתונים כספיים באשר לסכום אותו יקבלו המבקשים, אם תתקבל בקשתם לרשות ערעור, ובהמשך, אם יתקבל ערעורם. המשיבה

רק ציינה בתגובתה לבקשה, כי, בעקבות פסק דינו של בית המשפט המחוזי, אשר העמיד את מועד הזכאות על חודש אפריל 2007, קיבל המבקש סכום תגמולים העולה על 110,000 ש"ח, וסכום בשיעור דומה תקבל אף המבקשת. המשיבה לא ניסתה, כאמור, להעריך את שווי התגמולים שיקבלו המבקשים ככל שתוכר זכאותם, החל ממועד הגשת תביעותיהם, היינו מן החודשים יוני ויולי 2001, בהתאמה.

יצוין, כי המשיבה אף לא התייחסה להשלכות התקציביות העשויות להתלוות מהחלטה לקבל את הערעור שלפנינו. כוונתי לאפשרות כי ניצולי שואה יוצאי לוב אחרים (אשר תביעותיהם לתגמולים נדחו, לפני שפורסמה ההחלטה בעניין טייר, ושהגישו ערריהם לאחר מכן), יבקשו לקבל תגמולים החל ממועד הגשת התביעה, ככל שאלו יוכיחו את תחולתה של הלכת הפחד. המבקשים, טענו, לעומת זאת, כי רוב הניצולים העדיפו, מסיבותיהם שלהם, לנצל את מסלול ההחלטה המנהלית, ושלא לפנות למסלול המשפטי, ובדיון שנערך בפנינו הבהיר בא כוחם של המבקשים כי רק כ-20% מקרב בני הקבוצה פנו למסלול המשפטי, היינו, ביקשו להוכיח את זכאותם לתגמולים, מיום הגשת תביעתם למשיבה. המבקשים אף צירפו לתגובתם להודעת העדכון מטעם המשיבה, דיווח מטעם היועץ המשפטי של משרד האוצר, מיום 5.9.2010, המופנה אל שר האוצר, ולפיו, נכון למועד פרסום ההחלטה המנהלית מצויים כ-1500 תובעים שההליך המשפטי בעניינם תלוי ועומד, וכ-3300 תובעים שהגישו תביעתם כעשר שנים קודם לכן, ונדחו על ידי המשיבה. מנהלת המשיבה העריכה, כך על פי הדיווח, כי אם שתי קבוצות התובעים יסתפקו בהחלטה המנהלית, היינו יקבלו את התגמולים מיום מתן ההחלטה בעניין טייר, הרי שעלות התשלום הכוללת לאותם תובעים, תעמוד על כ-110 מליון ש"ח. המשיבה לא הגיבה לנתונים אלו, ולא שיתפה את בית המשפט בדבר מספרם העדכני של בני הקבוצה, אשר מנהלים הליך משפטי לשם קבלת תגמולים ממועד הגשת תביעותיהם למשיבה, ומסבירים את ההשתהות במימוש זכויותיהם, בקביעות הועדה בעניין ברנס.

מאחר שהמשיבה לא התייחסה מפורשות להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור שלפנינו, אין בידי ליתן משקל משמעותי לשיקול התקציבי, לשם קביעת מועד זכאותם של המבקשים.

יתר על כן, הלכה היא, כי, משום צביונו הסוציאלי של החוק והסוגיה הרגישה בה הוא עוסק, יש לפרשו באופן רחב מתוך ראיית טובתו של הקורבן, ובמגמה להקל

עד כמה שאפשר על סבלו (ראו, עניין גרנות, פסקה 36; עניין ארלוזוב, פסקה ז(1)); דברי חברי י' דנציגר ברע"א 1021/08 אבירם נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] פסקה 16 (29.5.2008). בראי מטרה זו, יש לבחון גם את שיקולי התקציב, העשויים להקשות, לכאורה, על קבלת עמדתם של המבקשים. ראוי להביא לעניין זה, מדבריו של המשנה לנשיא, השופט מ' חשין בפסק הדין בעניין גרנות, במסגרתו נדחתה הטענה לפיה יש לפרש את זכאות הניצולים על פי החוק, בראי שיקולי התקציב, עליהם הצביעה המשיבה:

"טוענת המדינה כי היעדרות לעותרים משמעה הטלת נטל כבד ביותר על אוצר המדינה, וכי שיקול זה חייב שישפיע על פירושו של החוק. גם טענה זו לא נוכל לקבל, מכל מקום, בצורה שהוצגה לפנינו. ראשית לכול, טענה זו לא נתמכה לא בחישובים ולא במסמכים וממילא לא נוכל לשעות לה. יתר על כן: הרשויות המוסמכות טרם קבעו מי מן הנרדפים זכאי לפיצויים, ועד שלא נקבעו ממצאים לגופן של התביעות, טענת המדינה טענה היא התלויה על בלימה. זאת ועוד, משימצא כי החוק מחייב את המדינה לשלם לעותרים ולשכמותם תגמולים, נדרשת היא המדינה לשלם תגמולים אלה. זה פירושו של עקרון שלטון החוק, ואת החוק נכבד. עמדנו על כך בבג"ץ 2344/98 מכבי שירותי בריאות נ' שר האוצר [פורסם בנבו] בעמ' 753, ונחזור על מקצת הדברים: 'ההלכה קבועה ונטועה משכבר הימים ואין עליה עוררין כהיום הזה: חוק המטיל חובה מהותית על המדינה – חובה המתבטאת בחובה לשלם כסף לפלוני או לפלוני, חובה המוגדרת מבחינת היקפה וכמותה – חייבת היא המדינה לקיים את החובה במלואה ולא תישמע מפיה טענה כי טעמי-תקציב מונעים אותה מעמוד בנטל. החובה המהותית – חובה שנקבעה בחוק או בהסכם שכרתה המדינה – בה עיקר, בה ולא במקור התקציב אשר אמור לתמוך בה. הנטל הוא על בעלי-הסמכות למצוא מקור-תקציב לעמידה בחובה. ואם יגעת ולא מצאת – אל תאמן. כך היא, למשל, זכותו של אדם לקבל תשלומים מן המוסד לביטוח לאומי; כך היא זכותם של נכים לקבל תשלומים מקופת המדינה על-פי חוקי הנכים למיניהם; כך היא זכותו של אדם לקבל מן המדינה פיצויי נזיקין בעקבות פסק-דין שבו הוכרה זכותו לפיצויים וכך היא זכותו של אדם בשל כך שהמדינה הפרה הסכם שכרתה עמו. על כל אלה ייאמר: מקום שם הזכות – שם הסעד: ubi jus ibi remedium'." (עניין גרנות, פסקה 37)

יפים לענייננו אף דבריו של השופט צ' ברנזון בע"א 643/73 קלמן נ' הרשות

המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957, פ"ד כט(1) 791, 794 (1975):

"לא אחת כבר הערנו על הצורך בגישה ליברלית ונדיבה מצד הרשות המוסמכת בעניינים מסוג זה. לאור המקרים הרבים שבאו בזמן האחרון בפני בית-משפט זה, מתקבל הרושם שלעתים קרובות נתונים מעייניה של המשיבה לתפוס את הנכים בקלקלתם ולפרש את איתוריהם בחומרה יתרה. אין אני מתכוון בדברים אלה להמעיט בחשיבות שבשמירה על כספי המדינה שלא יינתנו למי שאינו זכאי או ראוי להם. אבל מצד שני אין להתפס למחשבה שהשמירה על כספי המדינה תיהפך למטרה בפני עצמה. תפקיד המשיבה הוא לבצע את החוק כהלכתו, אבל כאמור מתוך גישה ליברלית ונדיבה להגשים את המטרה שלשמה היא קיימת, היינו לזכות עד כמה שאפשר את נכי רדיפות הנאצים בזכויות המהותיות שהחוק מקנה להם. יתכן כי העיסוק היום-יומי בנושא זה עלול להביא לידי טשטוש המטרה הזאת. על-כן אולי לא למותר לשוב ולהדגיש את חובת כל המופקדים על נושא זה לשוות תמיד לנגד עיניהם מטרה זו ולדאוג ביתר הקפדה להגשמתה הלכה למעשה."

הנדר טעמים אחרים לקבלת טענת השיהוי

30. בנסיבות שלפניי לא הוכח, כי המבקשים ויתרו על זכותם להגיש ערר על החלטות המשיבה, ומשום כך סברתי, כי לא חל שיהוי במועד פנייתם לוועדת העררים. אדגיש, כי אף לא מצאתי טעמים אחרים, בגינם ראוי לקבל את טענת השיהוי, שבפי המשיבה.

כך, אינני סבור כי המשיבה שינתה את מצבה לרעה, בשל המנעותם של המבקשים מלהגיש ערר, עד למתן ההחלטה בעניין טייר, באופן שעשוי להצדיק את קבלת טענת השיהוי מטעמה. ראשית, המשיבה לא טענה מפורשות כי הסתמכה על המצב המשפטי, עובר למתן ההחלטה טייר, ומשום כך לא הקצתה משאבים לתשלום תגמולים ליהודי לוב, אשר כעת אין ביכולתה לשלמם. שנית, ומאחר שאף המשיבה היתה מודעת לקביעות הוועדה בעניין ברנס, הרי שהיא יכלה לצפות את האפשרות כי ההלכה תשתנה בעתיד, באופן שיחייבה לשלם תגמולים לקבוצת ניצולים זו. זאת ועוד, ניכר כי, לאחר שניתנה ההחלטה בעניין טייר, נדרשה המשיבה למשמעות התקציבית הנעוצה באפשרות כי תאלץ לשלם תגמולים לכלל יוצאי לוב, אשר פתחו בהליך משפטי להכרה בזכאותם, החל ממועד הגשת תביעותיהם. ניתן להניח, כי גם מן הטעם

התקציבי, ובכך אין כל פסול, החליטה המשיבה על פרסום ההחלטה המנהלית המזכה את כל יוצאי לוב, אשר עילת תביעתם מבוססת על הלכת הפחד, בתגמולים חלקיים, וזאת מבלי שידרשו לפנות לערכאות משפטיות. לאור האמור, המשיבה אינה יכולה להשמע בטענה, כי היא לא כלכלה את צעדיה בהתאם לאפשרות כי תדרש לשלם, ולו לחלק מניצולי השואה יוצאי לוב, תגמולים מלאים על פי החוק, מיום הגשת תביעותיהם.

31. לבסוף, משקבע בית המשפט המחוזי, כי המבקשים לא ידעו על דחיית תביעותיהם, ומשהשתכנעתי כי הללו השתהו בהגשת העררים רק משום האמור בעניין ברנט, אינני סבור כי ניתן לייחס למי מהם חוסר תום לב בהגשת הערר המאוחר, כמו גם בדרישתו לקבלת התגמולים ממועד הגשת התביעה למשיבה. עוד יש להוסיף, את שצוין בפסק דינו של בית המשפט המחוזי, כי לאחר הגשת תביעתה לתגמולים קיבלה המבקשת מכתב מטעם המשיבה, המודיע לה כי אם תמצא זכאית לתגמול, יהא יום קבלת מסמכי תביעתה, שהינו למעשה יום הגשת התביעה, המועד הקובע לתחילת תשלום התגמולים. ערכאת הערעור הניחה, לאור נסיונה בתיקים אחרים, כי מכתב דומה נשלח אף למבקש עצמו, הגם שזה לא הוצג לה. עובדות אלו מחזקות את המסקנה, כי המבקשים הם אלו שהסתמכו על התנהלות המשיבה, בכל הנוגע למועד זכאותם לתגמולים, ככל שערריהם יתקבלו, ונסיון המשיבה להתנער מהתחייבותה זו, עשוי להעיד על חוסר תום לב מצידה.

32. לאור האמור, דעתי היא כי לא חל שיהוי במוכנו המשפטי בהגשת העררים מטעם המבקשים, ועל כן לא היה מקום לדחות את מועד זכאותם של המבקשים לתגמולים, מהיום הראשון לחודש בו הוגשו תביעותיהם, עד ליום 1.4.2007, בניגוד לאמור בסעיף 2(1) לחוק ביטול הגבלת המועדים. אבקש להטעים, כי מועד זה (היום הראשון בחודש בו הוגשה התביעה), ולא זה המצויין במכתבה של המשיבה אל המבקשת (יום הגשת התביעה), הוא המועד שממנו זכאים המבקשים לקבל את התגמולים.

סוף דבר

33. לאור האמור לעיל, אציע לחכריי לקבל את ערעורם של המבקשים, ולקבוע כי המבקש זכאי לקבלת התגמולים המגיעים לו על פי החוק, החל מיום 1.6.2001, ואילו

המבקשת תהא זכאית לתגמולים החל מיום 1.7.2001, במקום מתאריך 1.4.2007, כקביעת בית המשפט המחוזי, לגבי שני המבקשים.

כנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט י' עמית:

1. חברי השופט א' שהם פרס יריעה רחבה בפסק דינו, ולא אחד כי יש ממש בהכחנה שעשה בין המקרה שבפנינו לבין המקרה שנדון ברע"א 61/11 אינסלר נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (11.8.2011) (להלן: עניין אינסלר). למרות זאת, הגעתי לתוצאה שונה מזו אליה הגיע חברי.

טרם אנמק את מסקנתי, אחזור ואצביע על אבני הדרך בהכרה ביוצאי לוב כזכאים על פי חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957 (להלן: החוק).

2. לוב לא הייתה חלק מהרייך הגרמני אלא נוהלה על ידי השלטון הפשיסטי האיטלקי תחת השראת המשטר הנאצי. משך תקופה ארוכה דחתה הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים תביעות של יוצאי לוב. עמדת הרשות נתקבלה על ידי ועדת הערר אשר הגיעה למסקנה כי ככלל, בריחת היהודים מן הערים לכפרי הסביבה, לא נכנסת לגדרה של הלכת הפחד אלא נבעה בעיקרה מאימי המלחמה. ההחלטות העיקריות לענייננו הן: ו"ע 2755/02 גוילי נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (26.3.2003) (להלן: עניין גוילי) וכן ו"ע 3571/02 ברנט נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (27.10.2004) (להלן: עניין ברנט).

בעניין ברנט נקבע "פורמט לוב" אותו הזכיר חברי השופט שהם. נקבע כי תובעים בעילת הפחד שתביעתם נדחתה על ידי הרשות לא חייבים להגיש ערר על החלטת הדחייה, מבלי שהדבר יהיה להם לרועץ אם וכאשר החלטה עקרונית זו תשונה בערכאת הערעור.

ע"א (מחוזי ת"א) 1943/03 חסון נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (11.9.2006) (להלן: עניין חסון) - בית המשפט המחוזי דן בערעורים על ההחלטות בעניין גוילי, ברנס ועל החלטה נוספת של ועדת הערר, ומאשר את החלטות ועדת הערר.

רע"א 8832/06 חסון נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (18.2.2008) - בקשת רשות ערעור על פסק הדין של בית המשפט בעניין חסון. בית המשפט העליון מורה להחזיר את הדיון לועדת הערר לבחינה מחודשת. מכאן ואילך מתחילה פריצת הדרך בנושא יוצאי לוב.

3. ו"ע 255/08 טייר נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (7.4.2010) (להלן: עניין טייר) - הרכב מורחב של ועדת הערר בראשות השופט י' פרידלנדר בוחן שוב את הנושא לאור הנחיית בית המשפט העליון בעניין חסון.

פסק הדין סוקר את הפסיקה וקובע כי החריג בדבר זכאות של נרדפים בתחומי המדינות הגרורות הפך לכלל של זכאות. פסק הדין נותן פרשנות מרחיבה ומקלה להלכת הפחד לצורך עילת הנרדפות. פסק הדין משנה את מרכז הכובד בגישה לפיה בריחת יהודי לוב הייתה מפחד ההפצצות, וקובע כי הבריחה נבעה, לפחות חלקית, מפחד הנאצים. עם זאת, נקבע כי אין לראות בהחלטה זו משום זכאות גורפת ליוצאי לוב, ויש לבחון פרטנית את הנסיבות והראיות של כל מקרה ומקרה.

4. בעקבות פסק הדין בעניין טייר נתקבלה ביום 14.9.2010 החלטה של שר האוצר וראש הממשלה (להלן: ההחלטה המינהלית) ולפיה נפתח "מסלול ירוק" ומקוצר להכרה גורפת בזכאותם של יוצאי לוב. על פי ההחלטה המינהלית, כל אחד מיוצאי לוב, שתביעתו מגלה על פניה עילת נרדפות של "בריחה מחמת הפחד" יקבל תגמולים החל מחודש אפריל 2010, הוא החודש בו ניתן פסק הדין בעניין טייר. משמעות הדבר, הלכה למעשה, כי כל אוכלוסיית הקשישים ניצולי השואה ששהו בלוב, בנסיבות של בריחה לכפרים, יקבלו תגמול.

5. נחזור אחורה בזמן ונמצא כי הגישה הליברלית והמקלה מצאה ביטוייה במישור נוסף. במספר פסקי דין של בית המשפט המחוזי נקבע כי מאחר שההחלטות על דחיית התביעה על ידי הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים לא נשלחו בדואר רשום,

על פי הוראת סעיף 7(ב) לחוק, רואים את התובעים כמי שלא קיבלו את ההחלטה והמועד להגשת ערר על החלטת הדחייה טרם החל (ראו, לדוגמה, ע"א (מחוזי ת"א) 3109/05 הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים נ' שכטר [פורסם בנבו] (16.4.2007); ע"א 1232/09(מחוזי ת"א) הרשות המוסמכת נ' חיימוביץ (1.7.2010)). בפסקי הדין הנ"ל הועדפה תורת ההמצאה על כלל הידיעה, אך בית המשפט העליון טרם אמר את דברו בנושא, ויש הגורסים כי ניתן לבחון פרטנית אם הייתה לתובע ידיעה בפועל אודות החלטת הדחייה (ראו פסקה ל"ד לפסק דינו של השופט גריל, מושא הבקשה שבפנינו).

6. נוכח הרחבת ההכרה בעילת הפחד, נעשו נסיונות לאחוז גם במסלול המינהלי וגם במסלול התביעה הפרטנית, בבחינת "אחוז בזה" (המסלול המינהלי המבטיח תגמולים מחודש אפריל 2010) "וגם מזה אל תנח ירך" (מסלול התביעה הפרטנית על מנת לקבל תגמולים ממועד מוקדם יותר).

ניסיון זה נדחה על ידי בית משפט זה בבג"ץ 934/12 כחלון זהרה נ' הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (24.4.2012) שם נאמר:

"עוד נציין, כי בכל הרגישות הראויה למאטריה בה עסקינן, איננו רואים דופי בגישה שקנתה לה שביתה גם בפסיקה המחוזית, כי על הנוגעים בדבר לבחור באחד משני מסלולים – על פי ההחלטה המינהלית (תגמולים מאפריל 2010) או הוכחת הזכאות גם למועד קודם (בועדת הערר). ברי כי ככלל הבוחר במסלול השני נוטל עליו את תוצאותיו השיפוטיות ואינו יכול לשוב למסלול הראשון".

ניסיון לטעון כי הבחירה במסלול המינהלי בעילת הפחד אינה חוסמת תביעה במסלול הפרטני בעילה שונה, נדחתה אף היא (ע"ו (מחוזי ת"א) 12-02-51301 חושן נ' הרשות המוסמכת על פי חוק נכי רדיפות הנאצים [פורסם בנבו] (11.3.2013). בקשת רשות ערעור על החלטה זו נמחקה בהמלצת בית המשפט העליון (רע"א 2774/13 [פורסם בנבו] מיום 14.10.2013 (להלן: עניין חושן)).

7. במישור העקרוני, המסקנה אליה הגיע חברי השופט שהם, היא לכאורה מתוייבת המציאות. בפני יוצא לוב עומדים כיום שני מסלולים – מי שבחר במסלול

המינהלי זכאי לתגמולים רטרואקטיבית מחודש אפריל 2010. מי שבחר במסלול של תביעה פרטנית ותביעתו נתקבלה, זכאי לתגמולים רטרואקטיבית החל מיום הגשת תביעתו, בכפוף לטענת שיהוי.

אלא שבנקודה זו אחזור למקרה הפרטני שבפנינו. ועדת הערר מצאה כי במישור העובדתי אין לקבל את גרסתם של המבקשים. מכאן, שהיה על ועדת הערר לדחות את תביעת המבקשים לחלוטין, כאשר המבקשים לא היו זכאים לחזור למסלול המינהלי לאחר שניהלו תביעתם עד תום. לפנים משורת הדין, הלכה ועדת הערר לקראת המבקשים, וקבעה כי יש להחיל עליהם את המסלול המינהלי, למרות שמסלול זה נועד, לצרכי פשרה, אך ורק למי שאינו ממשיך בהליך המשפטי.

בית המשפט המחוזי הלך צעד נוסף. למרות שועדת הערר היא ששמעה את עדותם של המערערים, למרות שהועדה ציינה את חוסר האמון וחוסר הסבירות הנובע מגרסת המערערת, ולמרות שאין דרכה של ערכאת ערעור להתערב בממצאי עובדה, מצא בית המשפט לבכר את האמור בתצהיר הכתוב של המבקשים - שהיו בני 6 ו-8 בתקופה הרלוונטית - על פני עדותם בוועדה (בתצהיר המבקש נכתב, בין היתר, כי אביו של המערער ידע שהגרמנים לוקחים יהודים להשמדה).

ניכר מפסק דינו של בית המשפט המחוזי כי שיקולים סוציאליים הנחו אותו בדרכו. מחד גיסא, בית המשפט התערב באופן חריג בקביעות העובדתיות של ועדת הערר, ומאידך גיסא, מצא לאזן את התוצאה אליה הגיע בהגבלת תקופת הזכאות הרטרואקטיבית. לטעמי, התערבות כרכיב השני של פסק הדין, מערערת את האיזון אליו הגיע בית המשפט המחוזי, בניגוד לכוונה הנחזית של פסק הדין. ענייננו אפוא במקרה פרטני, שאיני סבור כי יש מקום להתערב בו על ידי נטילת אחד מרכיביו.

לא למותר להזכיר כי המערערים הגישו תביעתם למשיב כחודשים יוני ויולי 2001, וזו נדחתה ביום 30.10.2002. בית המשפט המחוזי מצא כי אין ראיה שהמבקשים קיבלו את החלטות הועדה שנשלחו בדואר רגיל, או שהייתה להם ידיעה בפועל לגבי החלטות הדחייה. שאם לא כן, לא היו המבקשים יכולים לטעון כי הסתמכו על "פורמט לוב" על פי פסק הדין בעניין ברנס, שניתן שנתיים לאחר מכן, בחודש אוקטובר 2004.

8. אבני הדרך עליהן עמדנו לעיל, מצביעות על תהליך זוחל של הרחבה, צעד אחר צעד, שעשו בתי המשפט והמדינה לקראת יוצאי לוב. זאת, נוכח הרצון הטבעי לפרש בליברליות וברוח לב חוק סוציאלי, בעיקר כזה העוסק בניצולי שואה. חושש אני כי פסק דינו של חברי מביא אותנו צעד נוסף קדימה, צעד שעלול לערער את האיזון העדין שמצאו ועדות הערר ובתי המשפט, בין הרצון להכיר בעולי לוב כנרדפים לבין הכבדת יתר על הקופה הציבורית. אין לי אלא להפנות לפתיח של הבקשה שבפנינו בה נטען כי לפסק הדין של בית המשפט המחוזי השלכה על "מאות רבות (ואולי אלפים) של ניצולי שואה". מכאן החשש כי להכרה עקרונית ביום הגשת התביעה כיום הזכאות תהא השלכת רוחב במישור התקציבי, שאין להתעלם ממנה. מהצד השני, להכרה רטרואקטיבית מיום הגשת התביעה, עשויה להיות השלכה על נכונותן של ועדות הערר שלא לדקדק בשאלה אם התובע ידע על דחיית תביעתו למרות שההודעה לא נשלחה בדואר רשום (הלכת הידיעה מול הלכת ההמצאה), ושלא לדקדק בעילת הפחד במישור הפרטני של מי שבחר לנהל תביעתו. הכרה בזכאות ממועד הגשת התביעה עשויה להביא להקשחה של הקריטריונים ובכך עלולה לגרום לתובע שבחר במסלול הפרטני לצאת קרח מכל הצדדים. אין מדובר בחשש רחוק, ואיני צריך להרחיק עדותי, באשר היה זה בא כוח המבקשים שטען בדיון בפנינו בעניין חושן, כי ועדות הערר החלו להחמיר את הקריטריונים.

עמד על כך השופט ק' ורדי ב"הרהורי הכפירה" שהביע ברע"א (מחוזי ת"א)

11-08-7767 הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים נ' עיזבון זנזורי [פורסם בנבו] (2.8.2012) אשר הערער עליו תלוי ועומד כיום בפני בית המשפט העליון:

"הכוונה בפסיקתנו בעניין חיימוביץ, שניתנה בהמשך לשכטר, היתה לתת פרשנות מרחיבה ומקלה תוך דקדקנות עם המדינה בקיום לשון החוק ומשלוח הודעות הדחייה בדואר רשום וזאת כדי להיטיב עם הניצולים ולהקל עליהם, במיוחד בהתחשב בגילם, מצבם וההיבט הסוציאלי.

[] ... לצערנו, לעיתים "אם מותחים את החבל יותר מידי הוא עלול להיקרע", וקשה לקבל תוצאה שבה מוגשות בקשות ועררים לאחר שנים רבות ממועד דחיית התביעה, שבהם ברורה לכאורה הידיעה על קבלת החלטת הדחיה וברי כי מדובר בניצול ושימוש בהחלטה שלנו באופן שלא זו היתה מטרתה.

[]

"כלי" אחד לצמצום התופעה הנ"ל הינו הנסקר על ידינו בעניין גוילי טוני שאם בוחרים במסלול של הגשת ערר מותרים על המסלול של ההחלטה המינהלית

מעבר לכך, אני סבור, שבהרהור נוסף לאחר פסיקתנו כאמור, במקרים חריגים, יש לעשות שימוש במקרים מתאימים, בכלים של דיני היושר, כמו שיהוי ונקיון כפיים כדי להגיע לתוצאה אפשרית של דחיית הערר ו/או צמצום שנות הזכאות לתגמולים, בהתחשב בסיכויי הערעור ושיקולים נוספים, בהתאם לנסיבות המקרה הספציפי הבא לדיון, לגופו.

[...]

בדומה ובלא לקבוע מסמרות ניתן לעשות שימוש בטענת השיהוי כמו גם בעקרון העל של תום הלב, באופן שיביא לקיצור תקופת הזכאות, כפי שאנו נוהגים לעשות למעשה בפועל, בדיונים בערעור במקרים המתאימים לכך שאינם מביאים לשלילה מוחלטת של הזכאות, באמצעות פסיקה של תקופה קצובה לזכאות לפי סעיף 79א' לחוק בתי המשפט.

קשת הטוחים של פסיקת התגמולים יכולה להיות מושפעת גם ממועדים נוספים כמו מועד ההחלטה בפסק דין גרנות 1/10/05 או אף קודם לכן (ראו עמדת כבוד השופטת שבח וכבוד השופט ענבר בפס"ד מכלוף שאושר ברע"א 2362/12 עזבון המנוחה מכלוף רינה ז"ל נ' הרשות המוסמכת [פורסם בנבן] (4/5/12)) וכן ממועד ההחלטה בפס"ד טייר שהוא גם מועד ההחלטה המינהלית - 1/4/10 (ראו עניין חיימוביץ, עניין גוילי טוני ועניין כחלון).

כאמור, איננו קובעים מסמרות בעניין זה במסגרת תיק זה העוסק בשאלת העזבון, אך מן הראוי שהרהורים אלו יובאו לידיעת העוסקים בדבר באופן ששכרם לא ייצא בהפסדם, ובמיוחד באופן שלא ייפגע בניצולים" (הדגשה הוספה – י"ע).

מבלי להביע דעה לגופם של דברים אלה, אליהם הצטרף גם השופט י' שנלר, התוצאה אליה הגיע חברי השופט שהם מביאה לתוצאה בינארית של "הכל או לא כלום" – קבלת התביעה רטרואקטיבית מיום הגשתה או דחייתה לחלוטין, שאז התובע לא יהיה זכאי גם לתגמולים במישור המינהלי. לטעמי, עדיף להותיר את מלאכת האיזון לועדות הערר ולבתי המשפט הדנים בערעורים עליהם, על פי כל מקרה ומקרה. בנקודה זו אנו חוזרים לדברים שנאמרו על ידי השופטת חיות בפרשת אינסלר:

"הנה כי כן, ועדת העררים נקטה גישה מרחיבה ביותר לעניין היקף קבוצת הזכאים הנוספת על פי ההחלטה

בעניין הרשקו ומשכך יש בעיניי הצדקה לרטרוספקטיביות החלקית (מיום 1.10.2005 ועד מאי 2008) שנקבעה בקטגוריה הראשונה של המקרים לפי אותה החלטה מבחינת מועד תחילת תשלום התגמול. לרטרוספקטיביות חלקית זו אכן מאזנת כראוי - ועמד על כך בית המשפט המחוזי - בין האינטרס הקיים להקיף קבוצות רבות ככל הניתן של נפגעי רדיפות הנאצים לבין האינטרס שהרחבת מעגל הזכאים, כאמור, ומתן אפשרות למי שלא הוכר בעבר לשוב ולתבוע, לא תכביד יתר על המידה על הקופה הציבורית".

עיננו הרואות כי גישה מרחיבה בצד אחד "מאוזנת" בצדה השני ברטרוספקטיביות חלקית. לכן, ולמרות שאיני חולק על חברי כי ניתן לאבחן את הלכת אינסלר לענייננו, הרי שבמישור העקרוני ניתן להסיק ממנה על הצורך לאזן בין הרחבת הזכאות במישור האופקי של עילות הזכאות, לבין צמצום הזכאות במישור האנכי של מועד הזכאות.

אשר על כן, ולו דעתי תשמע, דין הבקשה להידחות.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

במחלוקת שנתגלעה בין חבריי, השופט א' שהם והשופט י' עמית, דעתי כדעתו של השופט שהם.

חברי השופט עמית ציין בחוות דעתו כי "יש ממש בהבחנה שעשה [השופט שהם] בין המקרה שבפנינו לבין המקרה שנדון ברע"א 61/11 אינסלר נ' הרשות המוסמכת...". [פורסם בנבו] (פיסקה 1 לחוות הדעת); עמד על הגישה הליברלית והמקלה במספר פסקי דין של בתי המשפט המחוזיים; ואף הטעים כי "במישור העקרוני, המסקנה אליה הגיע חברי השופט שהם היא לכאורה מחוייבת המציאות", בהתייחסו לשני המסלולים העומדים לרשות יוצאי לוב (פיסקה 7 לחוות הדעת).

אלא מאי, השופט עמית הצביע על "תהליך זוחל של הרחבה, צעד אחר צעד, שעשו בתי המשפט והמדינה לקראת יוצאי לוב" תוך הבעת חשש כי פסק דינו של השופט שהם "מביא אותנו צעד נוסף קדימה, צעד שעלול לערער את האיזון העדין שמצאו ועדות הערר ובתי המשפט, בין הרצון להכיר בעולי לוב כנרדפים לבין הכבדת יתר על הקופה הציבורית" (פיסקה 8 לחוות הדעת).

על החשש להכבדת יתר אפשרית על הקופה הציבורית היה ויתקבל ערעורם של המבקשים, למד חברי השופט עמית מהפתיח לבקשה שלפנינו בה נטען כי לפסק הדין של בית המשפט המחוזי השלכה "על מאות רבות (ואולי אלפים) של ניצולי שואה" (שם). עוד סבר חברי השופט עמית, כי הכרה רטרואקטיבית ביום הגשת התביעה כיום הזכאות "עשויה להביא להקשחה של הקריטריונים (מצד ועדות הערר – י.ד.) ובכך עלולה לגרום לתובע שבחר במסלול הפרטני לצאת קרוח מכל הצדדים" (שם, שם).

באשר לאפשרות שתוצאת קבלת הערעור דגן תהיה הקשחה של הקריטריונים מצד ועדות הערר באופן שיסב נזק לתובעים שבחרו במסלול הפרטני; איני סבור כי הכרעתנו צריך שתושפע מהתנהלות אפשרית עתידית של ועדות אלה, מה גם שהחלטותיהן תהיינה נתונות לביקורת שיפוטית על כל המשתמע מכך.

באשר להכבדה האפשרית העתידית על הקופה הציבורית; כחברי השופט שהם אף אני מבקש להדגיש כי המשיבה לא מצאה לנכון להתייחס להשלכות התקציביות העשויות להילוות להחלטה לקבל את הערעור שלפנינו. אף כשקיבלה המשיבה הזדמנות לעשות כן, ויכולה הייתה להגיב לאמור בדיווח מטעם היועץ המשפטי של משרד האוצר מיום 5.9.2010 שצורף לתגובת המבקשים להודעת העדכון מטעם המשיבה (ולמיוחס בדיווח זה למנהלת המשיבה), בחרה המשיבה שלא להגיב לנתונים אלו ולא התייחסה מפורשות להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור דגן (פיסקה 29 לחוות דעתו של השופט שהם).

נוכח האמור לעיל, אין מקום לדעתי ליתן משקל משמעותי לשיקול התקציבי, לשם קביעת מועד זכאותם של המבקשים. דברים אלו אף מתיישבים עם ההלכה שיצאה תחת ידו של בית משפט זה בדנ"א 11196/03 גרנות נ' הרשות המוסמכת, פ"ד ס(3) 88, 117-116 (2005).

אציין כי לפי השקפת עולמי, כאשר נקבעת חבותה של המדינה לשלם כסף לזכאים אלו או אחרים, עליה לקיים את החובה כתבה כלשונה, ואל לה לטעון כי טעמי תקציב מונעים ממנה או מקשים עליה לעמוד בנטל זה.

כבר עמדתי על כך שמן הראוי שבתי המשפט במדינת ישראל יעשו ככל שביכולתם על מנת להקל ולהיטיב עם מי שנפגעו בגופם, כבריאותם, בחירותם וברכושם במהלך מלחמת העולם השנייה ונרדפו על ידי הנאצים – בין בתוך גבולות הרייך השלישי ובין מחוצה להם – וכי מוטלת עלינו החובה לגלות גמישות במקרים המתאימים, ולפרש את החוק באופן רחב מתוך ראיית טובתו של הקורבן, ובפרט כאשר יש מקום לשיקול דעת שיפוטי נראו למשל: רע"א 1021/08 אבירם נ' הרשות המוסמכת פסקה 16 [פורסם בבנו] (29.5.2008). כן ראו: רע"א 2620/07 מדינת ישראל – הרשות המוסמכת נ' ארלזוב [פורסם בבנו] פסקה ז(2) (10.6.2007); ע"א 643/73 קלמן נ' הרשות המוסמכת, פ"ד כט(1) 791, 794 (1975).

ברוח דברים אלו, אין לדעתי מקום ליתן משקל של ממש להשלכות הכלכליות האפשריות של קבלת הערעור שלפנינו.

אשר על כן, אני מצטרף לעמדתו של חברי השופט שהם.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' שהם, אליו הצטרף השופט י' דנציגר, נגד דעתו החולקת של השופט י' עמית.

ניתן היום, ז' בכסלו התשע"ד (10.11.2013).

שופט

שופט

שופט

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 11087450_110.doc יא+הג
מרכז מידע, טל' 077-2703333; אתר אינטרנט, www.court.gov.il

י' דנציגר 8745/11-54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן